ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩIКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№92 (23.906) ● 2019 гъэм шыщхьэуIум (августым) и 3, щэбэт ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хуримыкъум щыщ Iыхьэм пэувын папщIэ федеральнэ бюджетым къыхэкI бюджет кредит Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хухэхыным теухуа ЗэгурыIуэныгъэм щIагъуж зэгурыIуэныгъэр къэщтэным и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещI**:

1. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хуримыкъум щыщ Iыхьэм пэувын папщIэ федеральнэ бюджетым къыхэкI бюджет кредит Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хухэхыным теухуа ЗэгурыIуэныгъэм щIагъуж зэгурыIуэныгъэр къэщтэным и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законыр къэщтэн.

2. А Законыр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ К. В. хуегъэхьын Iэ щIидзын икIи хэIущIыIу ищIын папщIэ.

3. Мы Унафэм къару егъуэт къыщацтта махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщI ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ
2019 гъэм бадзэуэгъуэм и 4-м
№1106-П-П

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хуримыкъум щыщ Iыхьэм пэувын папщIэ федеральнэ бюджетым къыхэкI бюджет кредит Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хухэхыным теухуа ЗэгурыIуэныгъэм щIагъуж зэгурыIуэныгъэр къэщтэным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым къищтащ 2019 гъэм бадзэуэгъуэм и 4-м

1 статья

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хуримыкъум щыщ Iыхьэм пэувын папщIэ федеральнэ бюджетым къыхэкI бюджет кредит Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым хуэхэхыным теухуауэ 2017 гъэм дыгъэгъазэм и 6-м къащта ЗэгурыIуэныгъэ №01-01-06/06-304-м щIагъуж зэгурыIуэныгъэу №3-м щIэту 2019 гъэм накъыгъэм и 6-м Iэ зыщIадзар къэщтэн.

2 статья

Мы Законым къару егъуэт официальнэу къыщытрадза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIУЭКIУЭ Казбек

Налшык къалэ
2019 гъэм бадзэуэгъуэм и 18-м
№28-РЗ

«2019 гъэм, 2020, 2021 гъэхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ и щIыналъэ фондым и бюджетым и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым хуэгъэзауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещI**:

1. «2019 гъэм, 2020, 2021 гъэхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ФIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страхованэмкIэ и щIыналъэ фондым и бюджетым и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законыр къэщтэн.

2. А Законыр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ К. В. хуегъэхьын Iэ щIидзын икIи хэIущIыIу ищIын папщIэ.

3. Мы Унафэм къару егъуэт къыщацтта махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщI ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ
2019 гъэм бадзэуэгъуэм и 4-м
№1108-П-П

Онкологие узыфэхэм щеIэзэ амбулаторэ IуэхущIапIэхэр КъБР-м къыщызэIуах

«Узыншагъэр хъумэныр» лъэпкъ проектым ипкъ иткIэ онкологие узыфэхэм ебэныным хуэгъэзауэ зэхалъхьа проектыр Къэбэрдей-Балъкъэрым щыгъэзэщIэным хуэунэтIауэ иджыблагъэ къызэIуахащ онкологие узыфэхэр пасэу къэхутэным телэжьэну центрхэр.

КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкIэ и министерствэм зэрыщыжаIамкIэ, иджырей IэмэпсымэхэмкIэ къызэгъэпэща центрхэр къыщызэIуахащ Налшык къалэм дэт консультацэ-диагностикэ центрымрэ Лэскэн районым щыщ Анзорей къуажэм дэт сымаджэщымрэ. Абыхэм екIуалIэхэм къеплъынущ мы узыфэр зэхэгъэкIыным хуэIэкIуэлъакIуэ онкологхэр, апхуэдэу махуэ стационархэм химиотерапиемкIэ пэшхэр къызэрагъэпэщащ. КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкIэ и министр Хъубий Мурат къызэрилъытэмкIэ, а IуэхущIапIэхэр сэбэпышхуэ хъунущ онкологие узыфэхэр пасэу зэхэгъэкIынымкIэ икIи и зэманым цIыхухэм еIэзэнымкIэ.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

«Тавридэ» зэхыхьэм хиубыдэ зэпеуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ Куп Къантемыр щытокIуэ

Щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ я лэжьакIуэ ныбжьыщIэхэм Къырымым щрагъэкIуэкI «Тавридэ» зэхыхьэм и епщыкIузанэ сменэр зэхуащIыжащ. Абы щытекIуахэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ Куп Къантемыр игъэхьэзыра «Шерлок» джэгукIэм теухуа проектыр. А проектыр игъэзэщIэн папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетыр мы гъэм къэзыуха щIалэм сом мин 800 къыхуагъэфэщащ.

МЫ ДЖЭГУКIЭМ театрри, интерактивнэ зэпеуэри, кинори щызэхэджащ. ДжэгукIэм къыщыгъэлъэгъуащ судым и лэжьыгъэр. Командэхэм присяжнэ заседателхэм я ролхэр ягъэзащIэ икIи абыхэм къапэщытщ щыхьэтхэм ящыщу хабзэншагъэр зылэжьар яубзыхуну.

«Видеоконтент-сменэм» хиубыдэу конкурсым заявкэ 99-рэ къатауэ щытащ. Абыхэм ящыщу 30-р текIуауэ къалъытащ икIи проектхэр гъэзэщIэным псори зэхэту сом мелуан 15-м нэблагъэ хухахащ.

Щэнхабзэмрэ гъуазджэмкIэ ныбжьыщIэм я «Тавридэ» зэхыхьэр Къырымым 2015 гъэ лъандэрэ щокIуэкI. Мы гъэм проектым нэхъри зрагъэубгъуащ икIи абы хагъэхьащ «Тавридэ-АРФ» творческэ фестивалыр.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

Iуащхьэмахуэ лъапэ щрагъэкIуэкI гъэмахуэ фестивалым цIыху 700-м щIигъу хэтщ

Къэбэрдей-Балъкъэрым къызэрагъэпэща дунейпсо гъэмахуэ фестивалыр дыгъуасэ Iуащхьэмахуэ лъапэ къыщызэIуахащ. Абы хэтхэр зэхьэзэхуэнущ Iуащхьэмахуэ и хъуреягъкIэ къэжыхьыным теухуауэ.

УРЫСЕЙМ, СНГ-м, нэгъуэщI къэрал зыбжанэм я лIыкIуэу 700-м щIигъу Азау хуейм щызэхуэзэри километр 256-м щIигъукIэ къызэдэжэн папщIэ гъуэгу теуващ. Абыхэм Iуащхьэмахуэ и хъуреягъыр къажыхьыху бгы щхьэдэхыпIэу тху къызэранэкIынущ, дэтхэнэми и лъагагъыр метр 3600-м щIигъуу.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

2019 гъэм фокIадэм и 8-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и еханэ зэхуэсыгъуэм и депутатхэр хахынущ

Къущхьэ Надим

ХьэфIыцIэ Мухьэмэд и псалъэ.

СтIащ Сэбри

● Лъэпкъ Iуэху

Адэжь хэку и бын зеиншэ хъуркъым

Гуэщокъуэ Абдул-Бакъи

КIурашын Анзор, Абеикъуэ Шухьэиб, Къумыкъу Мамдухь

Шыкъ Мухьэмэд-Хьид

Зи хэку къэзыгъэзэжахэм я махуэр, Дунейпсо Адыгэ Хасэм Налшык и «Трек» щIыпIэм шыщхьэуIум и 1-м щигъэлъэпIащ.

АБЫ кърихьэлIат Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ **ХьэфIыцIэ Мухьэмэд**, КъБР-м Граждан жылагъуэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ и министерствэм и унафэщI **КIурашын Анзор**, ДАХ-м и тхьэмадэм и япэ къуэдзэ **Бырсекъуэ Орфан**, хэкум къэзыгъэзэжа ди лъэпкъэгъухэр.

Бырсекъуэ Орфан ДАХ-м и тхьэмадэм и фIэхъусыр къызэхуэсахэм ярихри, жиIащ, тхьэмадэм Iуэху къылъыкъуэкIыу мы зэхыхьэм къэмыкIуэфами, абы кърихьэлIа псоми я махуэмкIэ зэрехъуэхъур.

- Хэхэс адыгэхэмрэ хэкурысхэмрэ япэу щызэIущIар 1957 гъэм Москва щекIуэкIа фестивалращ, - къригъэжьащ ХьэфIыцIэ Мухьэмэд. - Абы Сирием къикIыу къэкIуа гупым яхэтащ ди лъэпкъэгъухэм ящыщ. Ауэ хэкум япэ дыдэ къихьэжар ЯфIэунэ Абдулщ, абы къыкIэлъыкIуэу къэкIуэжа Абеикъуэ Шухьэиб нобэ ди хьэщIэщ. Иджыпсту къэкIуэжыну хуейуэ щыIэмрэ къэкIуэжамрэ я бжыгъэр зэхуэдэкъым. Хэкуншэу мыпсэуфхэр къокIуэж, ауэ зи Iуэху зэхуэмыхъу куэди щыIэщ. КъэмыкIуэжми, хэкум хуэлажьэхэр, лъэпкъ Iуэхур ипэкIэ зыгъэкIуатэхэри ди мащIэкъым. Сэ сиIэщ хъуэпсапIэ, адыгэбзэ зымыщIэр сабий садми курыт еджапIэми Iамыхыу, университетым щIэмытIысхьэфу, зи бзэр зымыщIэм къулыкъу къремыту дыхъуну. Си Iуэхут итIанэ анэдэлъхубзэр Iумпэм ящIмэ. Сынывохъуэхъу мы махуэ дахэмкIэ, хэкум и IэфI иджыри куэдрэ зыхэфщIэу фыпсэуну си гуапэщ.

Апхуэдэуи ХьэфIыцIэ Мухьэмэд къызэхуэсахэм яжриIащ Iуащхьэмахуэ и щыгум Хьэшыр Чылар зэрыдэкIрэ илъэси 190-рэ зэрырикъум и щIыхькIэ Къэбэрдей Адыгэ Хасэм бгъэхэIу къызэрыдигъэкIар. Абыхэм ящыщ Мухьэмэд яхуигуэшащ нэхъыжь IумахуэхэмрэIэ зи IуэхущIафэкIэ къыхэжаныкIахэмрэ.

КъэзыгъэзэжахэмIэ я Iуэхур ефIакIуэу, лъэкIыныгъэ яIэу, адэжь хэкум къару мыкIуэщI къахилъхьэрэ гурыфIыгъуэ щымыщIэу иджыри куэдрэ щыпсэуну къызэхуэсахэм ехъуэхъуащ **КIурашын Анзор**.

ЗэIущIэм кърихьэлIат Тыркум къикIыжу къэкIуэжахэм я щыIэкIэ-псэукIэр зэзыгъащIэ **Лъостэнакуэ Анзоррэ** Ростов щыщ пщащэ **Цибенкэ Вероникэрэ**. Абыхэм жаIащ хамэщI щыпсэухэр хэкум къэзышэж щхьэусыгъуэр, къэкIуэжахэм я псэукIэр, гъащIэм зэрыхэзагъэр зэрафIэгъэщIэгъуэныр.

- Дэтхэнэ адыгэ нэсми и гукъеуэу къысщохъу лъэпкъыр дунейм тепхъа дызэрыхъуар, - жиIащ псалъэ зрата Америкэм и Штат Зэгуэтхэм къикIыжа **Шыкъ Мухьэмэд-Хьид**. - Сэ а Iуэхум фIыуэ хызощIыкIри, къэкIуэжыну хуейуэ зыхузэфIэмыкI куэд зэрыщыIэр сощIэ. Дэнэ щIыпIэ дыщыпсэуми, нэхъыщхьэр ди бзэр, хабзэр тщIэжынырщ. Иджы нэхъ зэман тынш къэхъуауэ къыщIэкIынкъым, уи щхьэ Iуэху зепхуэжыну - дывмыгъэщхьэх! Мыпхуэдэ гулъытэ къытхуэзыщI псоми фIыщIэ яхудощI.

Тыркум къикIыжахэм ящыщ **Гуэщокъуэ Абдул-Бакъи** пищащ псалъэмакъым.

- Уи хэку укъэкIуэжыныр IуэхушхуэщI, ар тынш дыдэу къызыщыхъу щыIэми, - жиIащ абы. - Лъэпкъым и ехъулIэныгъэ нэхъыщхьэ дыдэхэм ящыщщ и быныр зэхуишэсыжыныр. Илъэс щэщIым нэблэгъауэ дыкъэкIуэжауэ мыбы дыщопсэури - дыщIегъуэжакъым. Мы Iуэхум нэхъыбэ тедгъэгушхуэну, хамэ къэралхэм щыпсэухэри гупсысэ лей хэмыту къэкIуэжыну къыхуезджэну сыхуейщ.

Зи хэку зыгъуэтыжа **СтIащ Сэбрии** адэжь лъахэм и къарум, абы и мыхьэнэм тепсэлъыхьащ:

- Хэку зимыIэм иIэ дунейм теткъым, дэ мыбы дыкъэзышэжар абы худиIэ лъагъуныгъэращ. Гугъуехь куэд дыIущIащ, ауэ псоми дебэкъуэфащ, адэжь лъахэм папщIэ. Хэку и бын зеиншэ ищIыркъым, ар пэжщ. Хэхэс адыгэхэм ар къагурыIуэу къекIуэлIэжыныр си хъуэпсапIэщ, - жиIащ нэхъыжьыфIым.

- Хэкум къэзыгъэзэжахэм дежкIэ лъапIэ дыдэщ мы махуэр. Дэ сыт щыгъуи абыкIэ ди гур гъэзауэ дыкъагъэтэджащ. А хэку лъагъуныгъэрщ дыкъэзышэжари икIи дыхущIегъуэжакъым, - захуигъэзащ **Къущхьэ Надим** къызэхуэсахэм.

Бырсекъуэ Орфан

Хэкум теухуауэ псалъэ дахэ куэд щыжаIащ зэIущIэм. Адыгэ щIыгум и къарум и зэфIэкIым, зыIущIэ лъэпощхьэпохэм, нэгъуэщI куэдми щытепсэлъыхьащ абы.

Пшыхьым къыщеджащ хэку лъагъуныгъэм, лъэпкъ Iуэхум хуэгъэпса усэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэр, Къэрэшей-Шэрджэс, Адыгэ республикэхэм щIыхь зиIэ я артисткэ Хьэрэдурэ Динэ и уэрэд гуакIуэхэмкIэ къызэхуэсахэм я гукъыдэжыр къиIэтащ.

ЩОМАХУЭ Залинэ.
Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Къабзагъэм хуосакъ

«Налшык къабзэ. Республикэ къабзэ» фIэщыгъэм щIэту социальнэ сетым зэдит гупым я жэрдэм хэлъу Налшыкыпсым и Iуфэ дэкIуейр (Хьэсэней лъэмыжым къыщыщIэдзауэ) зыхуей хуагъэзащ.

ГУПЫМ къыхалъхьа Iуэхур даIыгъащ ЩIым щIэлъ хъугъуэфIыгъуэхэмрэ щIыуэпсымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и министерствэм, къалащхьэр къабзэу зехьэным телажьэ «Экологистика» IэнатIэм, къалэ администрацэм. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, псы Iуфэ дэзыгъэзейм кIэрыхубжьэрыхушхуэ ущрохьэлIэ. Ар къалэдэсхэмрэ, зыгъэпсэхуакIуэ къакIуэхэмрэ къызэранэкI. Сыт хэлъ махуэ псом зыщыбгъэпсэхуа щIыпIэр дахэу зэщIэпкъуэжу укIуэжыным. АрщхьэкIэ щIыуэпс яхъумэным зыкIи егупсысыну хуэмейхэм хъуреягъыр хьэлэч зэтращIэ, нобэ дэ дызыхуэсакъыр пщэдей ди щIэблэм къахуэнэнщ жаIэркъым.

Мы Iуэхум хэтахэм мэз лъапэм нэсыху псы Iуфэр зэщIагъэкъэбзащ, кIэрыхубжьэрыхухэри мардэ щхьэхуэм тету зэхадзри Iуашащ. ПхъэнкIийр зэщIакъуа нэужь, псы Iуфэм щагъэуващ къабзагъэм къыхуезыджэ тхыгъэхэр зытет пхъэбгъухэр.

ХЬЭХЪУПАЩIЭ Хьэзиз.

● ЗэIущIэхэр

ЩIэблэр Iейм щахъумэ

КъБР-м щыIэ МВД-м Наркотикхэр зэрызэрагъэкIуэкIым кIэлъыплъынымкIэ и управленэм (УНК) и унафэщI полицэм и полковник Шаповаленкэ Константинрэ управленэм и оперуполномоченнэ нэхъыжь полицэм и подполковник Давыдовэ Иринэрэ тепсэлъыхьащ наркотикхэкIхэмрэ акъылыр зыгъэутхъуэ пкъыгъуэхэмрэ хабзэм къемызэгъыу ирагъэкIыным зэрыпэщIэтым, 2019 гъэм и япэ мазихым я лэжьыгъэм къэрикIуам, республикэм щрагъэкIуэкI Iуэхухэм.

- ДЫЗЭРЫТ илъэсым и япэ мазихым наркотикхэкIхэмрэ акъылыр зыгъэутхъуэ пкъыгъуэхэмрэ хабзэм къемызэгъыу ирагъэкIыным пэщIэтынымкIэ лэжьыгъэм ехъулэныгъэхэр щыдиIэщ. ЩIэпхъаджагъэу 661-рэ къыщIэдгъэщащи, абыхэм ящыщу 441-р хьэлъэ, хьэлъэ дыдэхэщ. Наркотикхэр хабзэр къызэпауду зэрагъэкIуэкIыным теухуа щIэпхъаджагъэ 369-р зэхагъэкIащ, уголовнэ жэуапым ирашэлIащ цIыху 331-рэ. Судым ирагъэхьа уголовнэ IуэхухэмкIэ ящэну хуимыт, кIэлъыплъыныгъэм щIэт пкъыгъуэхэу грамм 18950-рэ къытрахащ. Илъэсыр къызэрихьэрэ наркотикхэкIхэмрэ акъылыр зыгъэутхъуэ пкъыгъуэхэмрэ республикэм къызэрагъэс канал 12 зэхуэтщIащ, абы республикэр Москва щIыналъэм, Краснодар краймрэ Ростов областымрэ пызыщIэ автогъуэгур къызэрагъэсэбэпыр хыхьэу, - жиIащ Шаповаленкэ К.

НаркотикхэкI хэлъу езыр-езыру къэкIхэр, хабзэм ебакъуэу хасахэр ди щIыналъэм и чэзум къыщыхутэным икIи гъэкIуэдыным теухуа «Iущхьэ 2019» Iуэхур ирагъэкIуэкI накъыгъэ-жэпуэгъуэ мазэхэм. Абы зыщыхуагъэхьэзырым КъБР-м щыIэ МВД-м къыщызэрагъэпэщащ IуэхущIапIэ зэхуэмыдэхэм я лIыкуэхэр зыхэт, ведомствэхэм зэдай штаб. Ахэр зэрызэдэлэжьэну щIыкIэри яубзыхуащ.

Iуэхур ирагъэкIуэкI Iыхьиблу гуэшауэ. ТIум къарикIуахэмкIэ езыр-езыру къэкI щIэпыр щраупщIыкIащ метр зэбгъузэнатIэ 41660-м, уголовнэ Iуэху 26-рэ къаIэтащ.

Хабзэм къемызэгъыу наркотикхэкIхэр къызэраутIыпщ, къазэрыIэрыхьэ щIыкIэр къахутэн папщIэ МВД-м и ЦКС-м и кинолог, хьэ гъэса зыщIыгъур я гъусэу щIапщытыкI транспорт къэувыIэпIэхэр (гъущI гъуэгу вокзалхэр, аэропортхэр, автовокзалхэр).

Мы лэжьыгъэм къарикIуаращи, уголовнэ Iуэху 26-рэ къаIэтащ, уголовнэ жэуапым ирашэлIащ цIыху 21-рэ, административнэ жэуапым - 8.

Шаповаленкэ К. къызэрыхигъэщащи, наркотикхэкIыу килограмм 20-рэ грамм 482,8-рэ къытрахащ.

Давыдовэ Иринэ жиIащ:

- МВД-м и лэжьакIуэхэр жыджэру хэту едгъэкIуэкIащ мыхьэнэ зиIэ Iуэхухэр. «Ди сабийхэм я узыншагъэмрэ я шынагъуэншагъэмрэ папщIэ» Iуэхум къызэщIиубыдащ еджапIэ 245-рэ икIи абыхэм щедгъэкIуэкIащ Iуэху 2600-рэ, цIыху мини 107-м щIигъу къызэщIиубыдэу. «Ажалыр щащэр жыIэ» наркотикым зэрыпэщIэт урысейпсо Iуэхур республикэм щыщекIуэкIым КъБР-м щыIэ МВД-м къыIэрыхьащ хъыбари 130-рэ, икIи абыхэм япкъ иткIэ уголовнэ Iуэху 37-рэ къаIэтащ. Ведомствэхэм зэдай «Урысейм и сабийхэр-2019» урысейпсо лэжьыгъэм щыщу едгъэкIуэкIа Iуэху 327-м хэтащ цIыху 7000-м щIигъу. А Iуэхум щыщщ еджапIэхэм, гъэмахуэ зыгъэпсэхугъуэм школхэм щылажьэ лагерхэм щыIэхэм дазэрепсалъэр, наркотикым и зэраныгъэм теухуа документальнэ фильмхэм зэредгъэплъыр, зи гугъу хуэтщIахэр зэрыт тхылъ цIыкIухэр зэрахуэдгуэшыр.

КъБР-м щыIэ МВД-м дэлажьэ Жылагъуэ советым хэт Мэкъуашэ Руслан жиIащ къытщIэхъуэ щIэблэм драгъэкIуэкI лэжьыгъэр зэрысэбэпыр, абы полицейхэм фIыщIэ яхуищIащ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

Пхъэщхьэмыщхьэ, хадэхэкI гъэфIэIуауэ махуэ къэс банкI мелуан хуэдиз къыщIагъэкI

КъБР-м и агропромышленнэ комплексым хиубыдэ предприятэхэм пхъэщхьэмыщхьэ, хадэхэкI консерву къыщIагъэкIыр дызэрыт илъэсым махуэ къэс банкI мелуаным нагъэсащ. А продукцэ лIэужьыгъуэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрыр къэралым щыпашэщ: УФ-м щащэ консерв банкIиплI къэс етхуанэр ди республикэм ейщ.

КъБР-м хадэхэкIыу къыщрахьэлIэжыр гъэ къэс нэхъыбэ мэхъу инновацэ технологиехэр къызэрагъэсэбэпым, мэкъумэш хозяйствэм хуэщIагъэуIуэ инвестицэхэм зэрыхагъахъуэм и фIыгъэкIэ. Иджыпсту Прохладнэ районым аргуэру зы заводыщIэ ухуэнур щынагъэблагъэ, помидор пIытIауэ гъэ къэс тонн мин 33,5-рэ къыщIигъэкIыну.

А предприятэр и зэфIэкI псомкIи къагъэсэбэпу хуежьэмэ, КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министерствэм и IэщIагъэлIхэм къызэрабжамкIэ, республикэм пхъэщхьэмыщхьэ, хадэхэкI консерву гъэ къэс условнэ банкI мелуан 500-м нэс щащIынущ, абы щыщу банкI мелуан 300 хуэдиз нэгъуэщI щIыпIэхэм ирагъэшэнущ.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

Бахъсэн псым телъ лъэмыжыр зэгъэпэщыжын яухри къызэIуахыжащ

Прохладнэ - Бахъсэн - Iуащхьэмахуэ автомобиль гъуэгум и 93-нэ километрым хуэзэу Бахъсэнып-сым телъ лъэмыжыр къызыхуэтыншэу зэрагъэпэщыжащ.

IЭЩIАГЪЭЛIХЭМ лъэмыж лъакъуэхэр щIагъэбыдыкIащ, абыхэм ящыщ языныкъуэхэр зэрахъуэкIащ. Лъэсхэмрэ автомашинэхэмрэ шынагъуэншэу зекIуэн папщIэ лъэныкъуитIым дэкIуэу гъущI хъару метри 100-м щIигъу щагъэуващ. Апхуэдэу псыр къыщиум деж лъэмыжыбгъухэр IуимылъэсыкIын папщIэ псы Iуфэм щыщу метр 60-м щIигъу бетон пкъыгъуэхэмкIэ кърагъыщIыкIащ. Лъэмыжым хиубыдэу лъэс зекIуапIэу метри 100-м щIигъу зэрагъэпэщащ.

ЦIыху куэдым я зыгъэпсэхупIэу щыт Iуащхьэмахуэ лъапэ къэралым и адрей щIыналъэхэм япызыщIэ гъуэгу закъуэр, километри 105-рэ зи кIыхьагъыр, щыIэ мардэхэм кърикIуэу зыхуей хуагъэзащ. Иджыпсту абы зы суткэм къриубыдэу автомобиль мини 5 хуэдиз щызэблокI.

ХэкIыпIэ къалъыхъуэ

• ЩIалэгъуалэ Iуэху

Налшык къалэ администрацэм ЕгъэджэныгъэмкIэ и департаментым иригъэкIуэкIащ «стIол хъурей» мардэм тет зэIущIэ.

АР теухуат наркотик зыщэхэм унэ зэтетхэм я блынхэр къагъэсэбэп зэрыхъуамрэ абыхэм уазэрыпэщIэтынумрэ. Апхуэдэ рекламэ жыгъейхэр лъыхъуэм къегъуэт. Псом нэхъ шынагъуэращи, а Iуэхум къыхашэри къыгъэсэбэп ныбжьыщIэхэри.

ЗэIущIэм хэтащ Урысейпсо ЦIыхубэ фронтым и щIыналъэ къудамэм и лэжьакIуэхэр, къалэ администрацэм физическэ щэнхабзэмкIэ, спортымрэ щIалэгъуалэ IуэхухэмкIэ и управленэм, КъБР-м егъэджэныгъэмкIэ и министерствэм,- хабзэхъумэ IэнатIэхэм, республикэм и Жылагъуэ палатэм и ЩIалэгъуалэ советым я лIыкIуэхэр. ОНФ-м хэтхэр тепсэлъыхьащ тхыгъэ шынагъуэхэр зытет блын куэд къагъуэтурэ зэрагъэкъэбзам. Абыхэм ягъэбелджылащ наркотикхэр зыщэхэм я телефонхэр. Псом нэхъ шынагъуэр апхуэдэ тхыгъэхэр еджапIэ IэнатIэхэм пэгъунэгъу унэхэм нэхъыбэрэ узэрыщрихьэлIэрщ.

ЕгъэджэныгъэмкIэ департаментым класс щIыб лэжьыгъэхэмкIэ и къудамэр зи Iэмыщlэ илъ Тхьэгъэпсо Светланэ къыхилъхьащ еджапIэхэм наркотикым пэщIэтынымкIэ плъырыпIэхэр къыщызэгъэпэщын хуейуэ. ЗэIущIэм хэтахэм унэ зэтетхэм щыпсэухэр къыхураджащ апхуэдэ дамыгъэхэм гу зэрылъатэу трагъэкIыну.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Лий Адэлджэрий Iэмырбий и къуэр

Бадзэуэгъуэм и 31-м и ныбжьыр илъэс 77-м иту дунейм ехыжащ медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, УФ-м, Дагъыстэн, Осетие Ищхъэрэ - Алание республикэхэм щIыхь зиIэ я дохутыр, МедицинэмкIэ Евразие Академиемрэ ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академиемрэ хэт профессор Лий Адэлджэрий Iэмырбий и къуэр.

ЦIыхум гущIэгъу хуэщIыныр IэщIагъэкIэ пщэрылъ зэрыхуэхъуам нэмыщI, къызыхуэтыншэу гъащIэр езыхьэкIыфа нэхъыжьыфIым теухуа хъыбар гущIыхьэр зи жагъуэ мыхъуа гъуэтыгъуейщ. Мин пщIы бжыгъэхэм щхьэдэхынщ Адэлджэрий узым къыIэщIихахэр. «ЦIыхушхуэри цIыху цIыкIури си дежкIэ сымаджэ къудейщ», - жиIэу щытащ езыми. Еджэфын щхьэкIэ хьэкугъэплъу сымаджэщым лэжьэн щыщIидзэри, къэрал унафэщIхэм зрагъэIэзэну къалъыхъуэ дохутыр къищIыкIат Лий Адэлджэрий. Ауэ щыхъукIэ, дохутыр IэщIагъэр къыщIыхихар тхы уз къызэуэлIа и адэр игъэхъужын папщIэт.

Лий Адэлджэрий Iэмырбий и къуэр Бжьэдыгъукъалэ (Краснодар) крайм хиубыдэ Успенскэ щIыналъэм хыхьэ Къанокъуей къуажэм 1942 гъэм гъатхэпэм и 16-м къыщалъхуащ. Зауэ нэужь лъэхъэнэм хиубыда ныбжьыщIэр япэщIыкIэ щIэтIысхьащ Армавир дэт медицинэ училищэм. ЕджапIэри армэм къулыкъу щыщIэн Iуэхури зэфIигъэкIа нэужь, абы и щIэныгъэм щыпещэ Ставрополь медицинэ институтым. Еджэным зэрыпэрытым хуэдэу, химреактивхэр щагъэхьэзыр заводым щылажьэурэ, Адэлджэрий абы къедза санаторий-профилакторийм и унафэщIу ягъэуващ. А заводым епхауэ къызэрагъэпэща «Люминофор» сымаджэ eIэзапIэрщ Лийм щIэныгъэ лъагэм хуэунэтIа япэ лъэбакъуэхэр щичар.

Адэлджэрий и IэщIагъэкIэ невролoгт. Неврологием и къуэпсу жыпIэ хъунущ «мануальная терапие» жыхуаIэу къупщхьэ узыфэхэм еIэзэнымкIэ Лийр Iэзэ дыдэ зыхуэхъуа медицинэ къудамэр. Лэжьыгъэмрэ теориемрэ здэзыхь адыгэ щIалэр 1982 гъэм Нартсанэ (Кисловодск) дэт «Луч» санаторэм и нэхъыщхьэу ягъэуващ. 1989 гъэм ар Ставрополь дэт медицинэ институтым и мануальнэ терапиемкIэ и кафедрэм и унафэщIщ.

Адэлджэрийщ 1988 гъэм япэ дыдэу Урысейм «Мануальнэ терапиемкIэ кафедрэ» къыщызэIузыхар. Апхуэдэ дыдэу Лийм япэу утыкум кърихьащ вертеброневрологие IэзэкIэ Iэмалыр. Къупщхьэ узыфэ псоми я къежьапIэхэр псантхуэ мыузыншэхэр арауэ зэрыщытыр наIуэ къищIа нэужь, Лий Адэлджэрий сымаджэ къэзымыкIухьыжыфхэм зэреIэзапхъэ IэмалыщIэхэри къигъэнэIуащ. Нобэ вертеброневрологием ипкъ иткIэ лажьэу Нартсанэ дэт институтым илъэсым къриубыдэу цIыху минитIым нэс егъэхъуж.

Лий Адэлджэрий и лэжьыгъэм пщIэ зэрыхуащIыр къыщалъэгъуащ Урысей Федерацэми, хамэ къэралхэми. Ар УФ-м, Дагъыстэн, Осетие Ищхъэрэ - Алание республикэхэм щIыхь зиIэ я дохутырщ, КъБР-м, КъШР-м, Адыгэ Республикэм цIыхубэ дохутыр цIэ лъапIэр щыфIащащ. 2012 гъэм Адэлджэрий КъБР-м щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ хъуащ.

Профессор Лий Адэлджэрий и лъэ зытемыува щIыналъэрэ игъэхъужа цIыхухэм я бжыгъэмрэ къэпхутэну гугъущ. Политикэм, гъуазджэм, щэнхабзэм, спортым, экономикэм я «вагъуэхэр» зи Iэм IэщIэкIа цIыхубэ дохутырым дежкIэ цIыху псори зэхуэдэт. Ар зэIэзахэм ящыщщ политик цIэрыIуэхэу Горбачёв Михаил, Ельцин Борис, КIуэкIуэ Валерий, Мамхэгъ Михаил, Молдовэм я президентхэу Воронин Владимир, Лучинский Пётр, Къэзахъстаным и президент Назарбаев НурсултIан, усакIуэхэу МэшбащIэ Исхьэкъ, Гамзатов Расул, уэрэджыIакIуэ Лещенкэ Лев, къинэмыщIхэри.

Щэ бжыгъэ зыбжанэ мэхъу Лиймрэ и Iэдакъэ къыщIэкIа щIэныгъэ тхыгъэхэр, кандидат, доктор диссертацэу пщIы бжыгъэм нэс и гъэсэнхэм пхагъэкIащ.

Дохутырым и пщIэр зыIэтыр цIыхур арэзыуэ зэрыбгъэдэкIыжырщ. Тхьэр гъащIэкIэ зыхуэупса цIыхум и узыншагъэр егъэфIэкIуэныр IэщIагъэ зыхуэхъуа дохутыр телъыджэ дунейм щехыжкIэ, абы псэ зыIут псори хуощыгъуэ, дэри абыхэм дащыщщ. ЦIыхум гукъеуэ щхьэщыхын пщэрылъыр и напэр къабзэу езыхьэкIа Лий Адэлжэрий гукъеуэншэу щыпсэун Ахърэт нэху игъуэтыжауэ Тхьэм къыщIигъэкI! Дэ ар зэи тщыгъупщэнукъым.

ЩIэныгъэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академиер, Дунейпсо, Къэбэрдей Адыгэ Хасэхэр, КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкIэ, ЩэнхабзэмкIэ, ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэхэр, Урысейм щыпсэу адыгэхэм я лъэпкъ - щэнхабзэ автономиер, «Адыгэ псалъэ» газетым, «Iуащхьэмахуэ» журналым я лэжьакIуэхэр.

Дакъикъихым пенальтитI къытхурагъауэ

• Футбол

«Черноморец» (Новороссийск) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 1:1 (1:0). Новороссийск. «Центральный» стадион. Шыщхьэуlум и 1-м. ЦIыху 1200-рэ еплъащ.

Судьяхэр: Шишкин (Тамбов), Харченкэ (Астрахань), Магомедов (Мэхъэчкъалэ).

«Черноморец»: Зайцев, Мироник, Ахмеджанов, Джамалутдинов, Пономаров (Мальковский, 61), Чабанов (Захаров, 58), Магомедов, Миносян (Гаранжа, 65), Шабичев (Волков, 78), Клочков (Пацев, 46), Дибиргаджиев.

«Спартак-Налшык»: Щоджэн, Сындыку (Запалацкий, 76), Ольмезов, КIэдыкIуей, Белоусов, Машэжь, Iэпщацэ (Салахетдинов, 90+3), Дэхъу (Шаваев, 74), Хьэшыр (Iэщын, 90+2), Ашу (Апажэ, 77), Бацэ.

Топхэр дагъэкIащ: Дибиргаджиевым, 10 - пенальтикIэ (1:0). Хьэшырым, 63 (1:1).

Дагъуэ къыхуащIащ: Сындыкум, Щоджэным, Ольмезовым, Клочковым, Хьэшырым, Iэпщацэм, Джамалутдиновым, Белоусовым, Мироник, Ахмеджановым, Бацэм.

ЕплIанэ дакъикъэм Чабановым пенальтир худэгъэкIакъым.

МЫБЫ и пэ къихуэу командитIми зэIущIэ гугъухэр щрагъэкIуэкIат Урысей Федерацэм футболымкIэ и кубокыр къэхьынымкIэ зэхьэзэхуэм. Джэгум хухаха зэманыр яхуримыкъуу ахэр я хьэрхуэрэгъухэм сыхьэт тIурытIым щIигъукIэ еныкъуэкъуат икIи я къарур зыкъомкIэ щIихат. Абы щыгъуэми, текIуэныгъэхэр зыIэрагъэхьати, гукъыдэж хъарзынэ яIэт.

Новоросссийск щызэхэтыну зэIущIэм дэ тфIэхьэлэмэту дыпэплъэрт. Щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэр - «Спартак-Налшыкымрэ» «Черноморец»-мрэ я гъуэхэм зы анэм къилъхуа зэкъуэшитI дэтынкIэ зэрыхъунурат. АрщхьэкIэ ди командэм и капитан Щоджэн Борис зи пашэ гупыр сыт щыгъуи хуэдэу губгъуэм кърищами, абы и къуэш нэхъыщIэ Азэмэт апхуэдэ Iэмал хэгъэрейхэм зэкIэ къратакъым. Хэт ищIэн, етIуанэ къекIуэкIыгъуэр Налшык щыщекIуэкIынум ирихьэлIэу зэкъуэшхэр зи гъуащхьэтет командэхэм я зэпэщIэтыныгъэм деплъыну къыщIэкIынщ. Ар хьэлэмэт хъунут!

Хуабжьу удэзыхьэхащ вэсэмахуэрей зэIущIэри. Ар нэхъыбэу зи фIыгъэр джэгум и судья нэхъыщхьэ Тамбов къикIа Шишкинращ. ЗэIущэм и еплIанэ, епщIанэ дакъикъэхэм абы «Спартак-Налшыкым» и гъуэм пенальтитI новороссийскдэсхэр къригъэуащ. Япэм Щоджэным къригъэгъэзащ, етIуанэм зыри хуещIакъым. Абы дигу къигъэкIыжащ илъэс зытIущ ипэкIэ IэфIыпс жылагъуэм щыIэу налшыкдэсхэм я гъуэм зэIущIэм и япэ дакъикъиблым пенальтитI кърагъэуауэ зэрыщытар. ЕтIуанэ дивизионым апхуэдэ куэд щыплъагъунущ.

63-нэ дакъикъэм Хьэшыр Алан дахэ дыдэу бжыгъэр зэхуэдэ ищIыжыфащ, къыпежэжьа гъуащхьэхъумитIым я зэхуакум дэцIэфтри. АдэкIи ди щIалэхэр текIуэныгъэм нэхъ пэгъунэгъуащ икIи тепщэныгъэр зыкъомрэ яIыгъащ. АрщхьэкIэ джэгур 1:1-уэ иухащ.

Иджы фыщыдгъэгъуэзэнщ етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм и зи чэзу джэгугъуэм кърикIуа бжыгъэхэм: «**Алания**» (Владикавказ) - «**Анжи**» (Мэхъэчкъалэ) - **2**:**1**, «**Краснодар-3**» (Краснодар) - «**Легион-Динамо**» (Мэхъэчкъалэ) - **4**:**1**, **Мэхъэчкъалэ**» (Мэхэчкъалэ) - «**Урожай**» (Краснодар) - **2**:**0**, «**Динамо-Ставрополь**» (Ставрополь) - «**Дружба**» (Мейкъуапэ) - **1**:**2**, «**Волгарь**» (Астрахань) - «**СКА** (Дон Iус Ростов) - **1**:**0**, «**Мэшыкъуэ-КМВ**» (Псыхуабэ) - «**Биолог-Новокубанск**» (Прогресс) - **0**:**0**, «**Интер**» (Черкесск) - «**Спартак-Владикавказ**» (Владикавказ) - **1**:**0**.

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм ипкъ иткIэ къыкIэлъыкIуэ зэIущIэр «Спартак-Налшыкым» и стадионым щригъэкIуэкIынущ. Шыщхьэуlум и 9-м абы кърищэблэгъэнущ «Краснодар-3»-р. НэхъапэжкIэ, блыщхьэ къэкIуэ, зэхэтынущ къэралым и кубокыр къэхьыным теухуа зэпеуэм и финалым и 1/64-нэ Iыхьэм хыхьэ джэгугъуэ. Налшыкдэсхэм я хьэщIэнущ Черкесск и «Интер»-р.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гупым 2019-2020 гъэхэм зэхьэзэхуэр зэрыщекIуэкIыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. **«Дружба»**	**3**	**3**	**0**	**0**	**4-1**	**9**
2. «Краснодар-3»	3	2	1	0	7-3	7
3. «Волгарь»	3	2	1	0	4-1	7
4. «Динамо-Ставрополь»	3	2	0	1	6-2	6
5. «Мэхъэчкъалэ»	3	2	0	1	3-1	6
6. **«Спартак-Налшык»**	**3**	**1**	**2**	**0**	**6-4**	**5**
7. «Легион Динамо»	3	1	1	1	3-5	4
8. «Интер»	3	1	1	1	2-4	4
9. «Алания»	3	1	1	2	4-5	3
10. СКА	3	1	0	2	2-3	3
11. «Биолог-Новокубанск»	3	0	3	0	2-2	3
12. «Анжи»	3	0	2	1	3-4	2
13. «Черноморец»	3	0	2	1	2-3	2
14. «Мэшыкъуэ-КМВ»	3	0	2	1	1-2	2
15. «Урожай»	3	0	1	2	1-5	1
16. **«Спартак-Владикавказ»**	**3**	**0**	**0**	**3**	**0-4**	**0**

• ХъыбарегъащIэ

Инджылызыбзэр зэвгъэщIэну фыхуеймэ

Инджылызыбзэм хуиту фыпсэлъэфу фригъэсэнущ Америкэм и Штат Зэгуэтхэм щылэжьа цIыхухъум. Ар ядэлэжьэнущ сабийхэми балигъхэми.
ФызыщIэупщIэн щыIэмэ, фыпсалъэ хъунущ **8-928-704-09-56** телефонымкIэ.

Мы махуэхэм

Шыщхьэуlум и 3,
щэбэт

♦**Къэзахъстаным щагъэлъапIэ транспорт IэнатIэм и лэжьакIуэхэм я махуэр**

♦**1778 гъэм** Милан къыщызэIуахащ «Ла Скала» оперэм и унэр.

♦**1799 гъэм** урысеидзэм и кхъухьхэр Тыркум япэ дыдэу хуит ищIащ Босфор псы дэжыпIэм къыпэрымыуэу дигъэкIыну.

♦**1783 гъэм** Куржым (Грузием) и КъухьэпIэ лъэныкъуэр Урысейм хыхьащ.

♦**1942 гъэм** ЗыхъумэжыныгъэмкIэ Налшык комитетым зыхъумэжыныгъэмкIэ гупхэр къызэгъэпэщыным теухуа унафэ къищтащ.

♦**1952 гъэм** Хельсинки щызэхуащIыжащ XV гъэмахуэ Олимп Джэгухэр. Абы япэ дыдэу СССР-м и спортсменхэр хэтащ.

♦**1959 гъэм** Москва къыщызэIуахащ къэрал куэдым я лIыкIуэхэр зыхэта япэ кинофестивалыр.

♦**1980 гъэм** Москва щызэхуащIыжащ XXII гъэмахуэ Олимп Джэгухэр.

♦**1994 гъэм** Налшык къыщызэIуахащ Бгырысхэм я дунейпсо конгресс.

♦Молдавием щыщ уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэ, СССР-м и цIыхубэ артисткэ, СССР-м и Къэрал саугъэтыр, Лениным и щIыхькIэ ягъэувауэ щыта саугъэтыр зыхуагъэфэща **Биешу Марие** къызэралъхурэ илъэс 84-рэ ирокъу.

♦КъБР-м и цIыхубэ сурэтыщI, скульптор, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Къэрал саугъэтыр зрата **БжэIумых Хьид** къызэралъхурэ илъэс 83-рэ ирокъу.

♦УсакIуэ **КIэмыргуей Анатолэ** къызэралъхурэ илъэс 80 ирокъу.

♦Публицист, тхыдэ щIэныгъэхэм я кандидат, УФ-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ **Мэшыкъуэ Тэзал** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокъу.

♦Урысей хоккеист, дунейм и чемпион, Олимп Джэгухэм тIэунейрэ я чемпион, СССР-м спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер **Васильев Валерий** къызэралъхурэ илъэс 70 ирокъу.

♦Медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩIДАА-м и академик **Джаурджий Оксанэ** къыщалъхуа махуэщ.

♦Белоруссием щыщ биатлонисткэ цIэрыIуэ, дуней псом тIэунейрэ, Олимп Джэгухэм щэнейрэ я чемпионкэ **Домрачевэ Дарье** и ныбжьыр илъэс 33-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 23 - 24-рэ, жэщым градус 17 - 18 щыхъунущ.

Шыщхьэуlум и 4,
тхьэмахуэ

♦**ГъущI гъуэгу лэжьакIуэм и махуэщ**

♦**1777 гъэм** Лондон дунейм щыяпэу цирк къыщызэIуахащ.

♦**1836 гъэм** Москва и Кремлым и пщIантIэм щагъэуващ Пащтыхь-Тхьэгъуш жыхуаIэр. Щагъэжа щIыпIэм деж илъэсищэм нэблагъэкIэ щылъащ ар, тонн щитIым нэблагъэ и хьэлъагъти, къахуэмыгъэхъейуэ. Архитектор **Монферран Огюст** ар къэпIэту бгъэIэпхъуэ зэрыхъуну Iэмалыр къигупсысри, шыщхьэуIум и 4-м тхьэгъушыр трагъэувауэ щытащ абы хуагъэхьэзыра лъагапIэм.

♦**1888 гъэм** Томск къалэм университет къыщызэIуахащ.

♦**1892 гъэм** Ульянов Владимир (Ленин) хеящIэ лэжьыгъэ иригъэкIуэкIыну хуит ящIащ.

♦**1902 гъэм** къызэIуахащ Темзэ псы щIагъым щаукъуэдия лъэс зекIуапIэр. Абы зэпищIат Лондон и хьэблитI.

♦Америкэм щыщ джаз музыкант, композитор цIэрыIуэ **Армстронг Луи** къызэралъхурэ илъэси 118-рэ ирокъу.

♦Совет композитор, дзэ оркестрымрэ хорымрэ я дирижёру щыта, Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхъужь, СССР-м и цIыхубэ артист, Лениным, Сталиным я щIыхькIэ щыIа саугъэтхэр зрата, генерал-майор **Александров Борис** къызэралъхурэ илъэси 114-рэ ирокъу.

♦ЩIэныгъэлI, абхъаз-адыгэ бзэ гупыр джыным хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщIа, филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор, Куржымрэ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ **Рогавэ Георгий** къызэралъхурэ илъэси 114-рэ ирокъу.

♦УэрэджыIакIуэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист **Шыкъ Михаил** къызэралъхурэ илъэси 105-рэ ирокъу.

♦Палестинэм и унафэщIу щыта **Арафат Ясир** къызэралъхурэ илъэс 90 ирокъу.

♦Урысей къэрал къулыкъущIэ, Дагъыстэн Республикэм и Iэтащхьэу щыта **Абдулатипов Рэмэзан** и ныбжьыр илъэс 73-рэ ирокъу.

♦Биологие щIэныгъэхэм я доктор, АКъУ-м и профессор **IэкIатэ Валерий** и ныбжьыр илъэс 60 ирокъу.

♦США-м и президенту щыта, Нобель и саугъэтым и лауреат **Обамэ Барак** и ныбжьыр илъэс 58-рэ ирокъу.

♦Кхъухьлъатэзехуэ, Урысейм и ЛIыхъужь **Цей Эдуард** и ныбжьыр илъэс 53-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 27 - 29-рэ, жэщым градус 17 - 19 щыхъунущ.

Шыщхьэуlум и 5,
блыщхьэ

♦**Светофорым и дунейпсо махуэщ**

♦**1914 гъэм** США-м щыщ Кливленд къалэм щыфIадзащ икIи къагъэсэбэпу щыхуежьащ япэ светофорыр.

♦**1789 гъэм** Франджым пщылIыгъэр щагъэкIуэдыжащ.

♦**1884 гъэм** дуней псом цIэрыIуэ щыхъуа скульптурэм - Щхьэхуитыныгъэм и статуем - и лъабжьэр Нью-Йорк щагъэтIылъащ.

♦**1940 гъэм** Латвиер СССР-м хагъэхьащ.

♦**1941 гъэм** Одессэ къалэр фашист зэрыпхъуакIуэхэм ящыхъумэным теухуа зауэм щIидзащ. Ар махуэ 73-кIэ екIуэкIащ.

♦**1943 гъэм** Сталиным и унафэкIэ Москва хьэрэкIытIэхэр щыдрагъэлъэтеящ Хэку зауэшхуэм къыщахьа япэ текIуэныгъэхэм я щIыхькIэ - Орёл, Белгород къалэхэр хуит къызэращIыжам и саулыкъукIэ.

♦**1956 гъэм** Москва Лениным и цIэр зезыхьэ и стадионым къыщызэIуахащ СССР-м ис лъэпкъхэм я Япэ спартакиадэр.

♦**1963 гъэм** ядернэ Iэщэр хьэуам, хьэршым, псы щIагъым щымыгъэунэхуным теухуа ЗэгурыIуэныгъэм Iэ щIрадзащ.

♦**1975 гъэм** Тюмень - Сургут гъущI гъуэгум япэ мафIэгур ирикIуащ.

♦**1996 гъэм** Урысейм къыщащтащ президент властым и дамыгъэхэр - УФ-м и Президентым и бэракъыр, Президентым и Нагъыщэр, Урысей Федерацэм и Конституцэм и тхылъ щхьэхуэр, къэралым и Президентым папщIэ къыдагъэкIар.

♦**2016 гъэм** Рио-де-Жанейрэ (Бразилие) къыщызэIуахащ XXXI гъэмахуэ Олимп Джэгухэр. Ахэр шыщхьэуIум и 21 пщIондэ екIуэкIащ. Адыгэхэм тхуэфIащ а Олимпиадэр - **Мудрэн Беслъэн** дыщэ (дзюдо), **Джэду Iэниуар** (бэнэкIэ хуит) дыжьын медалхэр къыщахьат абы.

♦Урыс сурэтыщI-живописец цIэрыIуэ **Репин Илья** къызэралъхурэ илъэси 175-рэ ирокъу.

♦Франджы тхакIуэ **Ги де Мопассан** къызэралъхурэ илъэси 169-рэ ирокъу.

♦Совет усакIуэ-уэрэдус **Лебедев-Кумач Василий** къызэралъхурэ илъэси 121-рэ ирокъу.

♦Авиаконструктор, академик, Социалист Лэжьыгъэм тIэунейрэ и ЛIыхъужь, къэрал дамыгъэ лъапIэ, саугъэт куэд зыхуагъэфэща **Микоян Артём** къызэралъхурэ илъэси 114-рэ ирокъу.

♦Мэкъумэш щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъМУ-м и профессор **Хъаний Мирон** и ныбжьыр илъэс 85-рэ ирокъу.

♦УФ-м щIыхь зиIэ и артист, КъБР-м и цIыхубэ артист **Алэкъей Мухьэмэд** и ныбжьыр илъэс 80 ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ, пIалъэ-пIалъэкIэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 19 - 21-рэ, жэщым градус 17 - 18 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Гум фIэIэфIыр нэм фIэдахэщ.

• КъБР-м и прокуратурэм

Къэралым ей хъужащ

КъБР-м и Аруан район прокуратурэм и искым ипкъ иткIэ Урысей Федерацэм ей хъужащ Свидетели Иеговы чристэн диным хабзэншагъэкIэ Испанием ирита мылъкур.

АРУАН район прокуратурэм экстремизмэм пэщIэтынымкIэ законодательствэр зэрагъэзащIэр къыщипщытэм къыщIигъэщащ 2017 гъэм Нарткъалэ щыIэ Свидетели Иеговы чристэн дин IуэхущIапIэм, зэращIыла зэгурыIуэныгъэм ипкъ иткIэ, Испанием щыIэ Свидетели Иеговы чристэн дин конфессием зэрыритар Нарткъалэ, Красная уэрам, унэ №196-м щыIэ тхьэелъэIупIэ унэ метр зэбгъузэнатIэ 408, 3-рэ хъумрэ щIыуэ метр 1039-рэ.

Урысей Федерацэм и Суд Нэхъыщхьэм къищта унафэм ипкъ иткIэ къэдгъэлъэгъуа организацэмрэ абы и къудамэхэмрэ экстремизмэм пыщIауэ къалъытащ, лэжьэну хуит ящIыркъым, икIи и мылъкур къэралым ей хъуащ.

Зыгъэхьэзырар
БАХЪСЭН Ланэщ.

Хьэту Пётр и сабий усэхэр

ПЩЭДДЖЫЖЬ ГУБГЪУЭ

Зэщlогъагъэ гъэмахуэкур -
Къещlыр пщэдджыжь пшэплъ,
Мы зэманым губгъуэ хэкум
И дахагъым феплъ!..
Зэщlогъагъэ гъэмахуэкур -
Пщэдджыжь пшэплъыр къещl,
Мы дахагъэр пфlощl и нэкуу -
Бзум уэрэд ешэщl.
Дыгъэ бзийхэр зэщlопщlыпщlэ -
Къыпхуэмыубыд.
Уэсэпс цlыкlу къэсыхукlэ мыщlэу
Дыгъэ къыщолыд!
Пщэдджыжь пшэплъу нур
дахащэм,
Зэ щытар хъарпшэр,
Щlымэраклуэм хэбгъэгъуащэу,
Плъыжьу елэ пшэр.
Псыежэхыр мэlущащэ -
Жыгхэм доуэршэр,
Тут мэраклуэу ныхэщащэм
Бдзэжьейр ещlыр пшэр.
Зэщlогъагъэ гъэмахуэкур -
Къещlыр пщэдджыжь пшэплъ,
Мы зэманым губгъуэ хэкум
И дахагъым феплъ!..

ІЭХЪУЭ ЦІЫКІУ

Пщэдджыжь пшэплъыр къещlыр,
Губгъуэм нэху егъэщ.
Напlэр зэтедмылъхьэу
Дыlэхъуащ зы жэщ.
Вагъуэ цlыкlухэр уафэм
Хуэмурэ щоклуэщl.
Сэри сыlурехыр, -
Дадэ силъщ и куэщl.
Дадэ и хъыбархэм
Соплъыр сыздэжейм:
Сэ сы-Сосрыкъуэщ,
Сытесщ си Тхъуэжьейм...
Нартхэр щlыlэм есыр,
Ямыгъуэт lэмал,
Мафlэ къахузохьыр, -
Лъэпкъыр къызогъэл...
Си бжьамийм зэм сопщэ,
Сэ сы-Ашэмэзщ,
Си насып-макъамэр
Нарт аузым дэзщ...
Пщэдджыжь пшэплъыр къещlыр,
Хуэму нэхур мэщ.
lэфlу сэ сожейри,
Дадэ силъщ и куэщl...

ІЭНЭ ЩЫСЫКІЭ

- Данэ, дэнэ ущыlа?
- Нанэ деж сыщыхьэщlащ.
- Нанэ сытхэр уигъэшха?
- Хущlэ пlастlэ,
Адакъэщlэ,
Къалмыкъ шей,
Къуейплъыжь,
Шатэщlэ...
- Зэуэ пшха-тlэ уэ а къомыр?
- Хьэуэ, мамэ, тlэкlурэ хуэму...
Сымыпlащlэу себгъэсащ, -
lэнэм дахэу сыщысащ.

ДИНЭ ГУАЩЭР ЕГЪЭІУЩ

Гуащэ цlыкlуу и псэ-и нэм,
lэпэ хуищlу, жреlэ Динэ:
«Умыгубжь, умыщl нэщхъыдзэ,
Ещхь ухъунущ нэжьгъущlыдзэм.
Дахэ дыдэ уэ ухъунщ,
Дади нани къыпщытхъунщ,
Е хьэщlапlэ уэ уклуамэ,
Е ныбжьэгъухэм уахыхьамэ,
Хабзэ-бзыпхъэм утемыкl,
Гуапэ дыдэу пыгуфlыкl».

МЭД ЗЕГЪЭПСЭХУ

Нэхур мэщыр... Нэху щыпащ.
Пщэдджыжь пшэплъыр,
уей, къищlащ.
Къэушахэщ псэ зыпытыр,
Феплъыт хадэм, губгъуэм итым!
lуэхуу щыlэр, уей, мымащlэ,
Къэтэджам зыгуэрхэр ящlэ:
Бзухэм ширхэм шхын къыхуахь,
Бжьэхэм удзым фо къыпах...
Хъумпlэцlэджым (зи цlыкlуагъ,)
Къыкъуэмыщу зикl и къуагъ,
Фlэмылlыкlыу и гугъуехь,
Нартыху хьэдзэ иныр ехь!..
Къазым ширхэр пщlантlэм
дешыр,
Жэнэтбзум уэрэд кърешыр...
Дадэ жэмыр lэхъуэм деху...
Псоми гуапэу ижь къащlеху
Зиукъуэдийуэ махуэ тэджым...
Мэд и закъуэщ къэмытэджыр -
Ар щхьэхынэщ - ей, ей, ей! -
Къэтэджыну ар хуэмей!
Ар шэджагъуэ хъуху хэлъынущ...
Щымэжалlэрщ щытэджынур.

КЪЭБ

Къыхуэмыlэту уеблэм дадэ,
Танэжь бжьэ закъуэу илъщ
ди хадэм.
lэр къемыклуэкlыу инщи ар,
Яфlэтелъыджэщ зэрыхъуар.
Цlыху куэди нобэ зэхуэсауэ,
Сытесщ абы, сагъэшэсауэ.
Хъуэхъу куэд хужаlэ ди унагъуэм,
Яхуэухыжкъым - ягъэщlагъуэ.
Адыгэ фащэ сщыгъщи нобэ,
Ди хьэщlэ псоми жаlэ: «Тобэ!..»
Къикlащ газетми сурэттех -
Абы сурэт сэ къыстрех...

БЖЬЫХЬЭ УАФЭ

Зэклуэцlычу, - тобэ, тобэ! -
Нобэ уафэм зегъэщlагъуэ -
Ар мэгъуагъуэ, зыкъегъэпщ,
Лъащэ хуэдэщ нобэ Лъэпщ;
Жьы lэпщацэми егъахъэ,
Бахъэр кlыщым щlеутlыпщыкl,
Пшэ гуэрэнхэр ныбэ пцlапцlэ
Шы къарапцlэу щlоущыкl...

КЪЫУ ХУЖЬ

Жьы еlуящlэр къыкъуэуащи,
Бдзэжьеящэм зридзащ,
Упщlэ пыlэ хужь дахащэр
Къыщхьэричри псым хидзащ;
Пфlощl иджы ар гуэлым
щылlэу, -
Къыу мэхам и гъащlэм пыкl:
Е псы lуфэм къемысылlэ,
Е абы темылъэтыкl...

ЗООПАРКЫМ

ЗЕБРЭ ШЫЩІЭ

Шыщlэ цlыкlуу шы къуэлэныр
Имызагъэу хъарым исщ,
Игъэзащlэу и къалэныр,
Ар зыгъашхэри кlэрысщ.
Къижыхьыну шыщlэм
фlэфlщи,
Кърат псор фlэгурымыхьщ...
Шы «хыдзэлlым», гугъэр lэфlщи,
Хы-губгъуэшхуэхэр и пщlыхьщ.

ХЬЭІУЦЫДЗ ШЫР

Убгъэдыхьэм, зэуэ къасклэу,
Хьэlуцыдзыр ещхьщ хьэмасклэм,
Къыщолъэтыр, зикl мызагъэ,
Шынэ пфlэщlу, анэ къуагъым
Зыкъуегъапщклуэ, къыкъуоклыж,
Къупщхьэ щылъыр игу къоклыж,
Абы йогъур, игу иклау,
Ауэ банэркъым: «Клау-клау!..»

ЩЫХЬ ШЫР

Зэклэ псыгъуэхэщ и лъакъуэр,
Жыгым ещхьу теткъым бжьакъуэ,
Зэклэ ахэр къытеклакъым,
Зэкли и фэм хэклыжакъым
Адклэ-мыдклэ тет lэпапlэр.
Кърегъэлlыхри щытщ и напlэр...
Ар иджыри щыхь шыр цlыкlущ,
Хуэпщlи хъунукъым емыкlу.

ХЬЭРЭШКІЭ

Феплъыт, кхъыlэ, хьэрэ
шклащlэм,
Зимытхьэщlу пфlощl игъащlэм.
Феплъ абы клэрылъыр ятlэу!..
Фlэфlщ хэлъыну хьэршытlатlым.

ПЫЛ ШЫР

Тхьэклумэшхуэщ, и пэр кlыхьщ,
Жыlэдаlуэщ, мыкъиин,
Сыт къэкlыгъи фlэгурыхьщ,
Щlыми теткъым шыр нэхъ ин.

КЪАПЛЪЭН ШЫР

Си гъущl хъарым и гъунэгъуу
Фыщымытыт, жьэр фущlау,
Схэлъыр мащlэщ сэ гущlэгъуу,
Сы-Къаплъэнщ сэ, сымы-Нау!..

МЫЩЭ ШЫР

Мыщэ шырым сытри ешхыр,
Сыти ет - зимыгъэгусэ:
Шы-бычени, фори ешхыр,
Ешх кlэнфети, мыlэрыси...
Мес, хуэздза лы гъурыр ешхыр,
Фlэфlуи жаlэ мырамыси!

БАЖЭ ШЫР

Бажэр, шырми, бзаджэу жаlэ,
Ищlэу къэгъэпцlэклэ куэд...
Ауэ и бзаджагъэр даlэ?
Хъарым исщ, езыри уэдщ.

МАХЪШЭ ШЫР

Махъшэр пфlощl зэхэуфауэ:
Шхын тхьэмыщклэм ирамыт...
lусу пэгунитl ефауэ,
Дэщlыгъу гуэри пэплъэу щытщ!

ДЫГЪУЖЬ ШЫР

«Дыгъужь» жиlэу тетщ и хъарым,
Ауэ исыр хьэпшыр цlыкlущ,
И анэжьри ди хьэ Марэ
Къыщхьэщыклыркъым зыцlыкlу.

НОМИН ШЫР

Номин шырыр ист нэщхъейуи,
Сэ абы сыбгъэдыхьащ,
Къыхуэсхьар щыхуэзущкъуейм,
Нэжэгужэ къэхъужащ.
Сыкъецlыху, къызэсэжауэ,
Ест бананхэр lэфlу ешх.
Иджы, мис, къэтlысыжауэ,
Цlыхум хуэдэу мэдыхьэшх.

БЗУ ПШЫНАЛЪЭ

ВЫНДЫЖЬ

Вындым нэхърэ нэхъ фlыцlэжу,
Псом я пщыжу и гугъэжу,
«Зеклуэ» ежьэ къуалэбзухэм
Япэ иту къегъэзэжыр.
Зигъэпагэ-зигъэтклийуэ,
И хьэл мыгъуэщ абы клийуэ,
Пэшхуэ хъужу, пклатlэ-лъатэу,
Гъатхэ губгъуэм гу щылъатэ.
Шымышынэу трактор гъуахъуэм,
Ар пхъэlэщэм итщ и ужьым,
Хьэпlацlэжьхэр химыгъахъуэу,
Дохутыр lэзэщ а бзуужьыр.

КЪЫУХЭМ Я СУРЭТ СОЩІ

Псым щес къыухэм дахэклейуэ
Защl, загъэпсклыр - хьэлэмэтщ,
Къабзэклейуэ хужь чэщейми,
Нэхъ къабзэж защlыну хэтщ.
Дэ ди нани ар къызжеlэ:
«Зыптхьэщlыхуклэ - къабзэ
уохъу...»
Зэпымыуэ стетщ и нэlэ,
Лlы сыхъунуи къызохъуэхъу.
Сэри, зэи сымыщхьэхыу,
Игъуэ къэсклэ зызотхьэщl...
Мы къыу хужьхэм, сыдахьэхыу,
Я сурэтыр къызогъэщl.

КЪАШЫРГЪЭ

Гъатхэр къихьэмэ, къашыргъэм
Хедзэ пщlантlэр хьэргъэшыргъэ,
Ди джэдкъуртри мэгужьей -
Теубгъуауэ тесщ джэджьейм.
Ауэ бзухэм къахуэмыщlэ
А къашыргъэм и гурыщlэр:
Ар джэдкъазым хуэмыныкъуэ,
Зэщэри къуажэ тхьэрыкъуэщ.

ГЪАТХЭ КЪУАРГЪ

Щlыпlэ хуабэхэм щыlауэ,
Къэклуэжащи къуалэбзухэр,
Я уэрэд зэщlэlэтахэр
Адклэ-мыдклэ къыщозухэр.
Псы инам lухьащи къуаргъыр,
Зелъагъужри, къогумахэ:
«Мыр сыт-lей мы фlыцlэ
слъагъур?
Сэ нэхъ куэдклэ сынэхъ дахэщ!..
Дэнэ укъиклауэ зыпщlрэ,
Дадий пкъыхэ щlыlэлlэхым?
Умыуцlэпlу мы си щlыпlэр,
Ад-дэ слъагъуу зыlуегъэхыт!..»

ЖЬЫНДУ ШЫР

Жейбащхъуэнэщ жьынду шырыр,
И нэр къижми, ар мэжей,
Жэщыращ къыщыушынур,
Клыфl хъум - Щаклуэхэ ярейщ.
Дамэдууэ тесщ къудамэм, -
Махуэм дзыгъуэхэр и пщlыхьщ,
Быдэщ, жанщи и лъэбжьанэр,
Жэщым ахэр и пшэрыхьщ.

КЪРУХЭР

Уэсыр, мылыр теклыжащ,
Кърухэм, мес, къагъэзэжащ,
Зэпэджэжхэурэ мэклий,
Зэхуахьэс мэкъу щабэ, чы, -
Жыгыжь щхьэклэм абгъуэ щащl,
Унагъуэщlэ лъэщ къагъэщl.
Дади жеlэ: «Зым хуэмыдэу,
Я жьэгупащхьэр кърухэм бydэщ,
Зым lэпыхур зым къиштэжу,
Зэдопсэухэр зэхуэпэжу».

КЪУРШЫБГЪЭ

1
Къуршыбгъэжьыр тесщ аранэм,
Щхьэукъуауэ пфlэщlми ар,
Зы дурэши къимыгъанэу
Доплъэ, - арщ щlетlысэхар.
Ижь-ижьыжу къурш хъумаклуэщ,
И гъунапкъэр зэхеплъыхь, -
Ер зигу илъу хамэ къаклуэр
Нартыжь хабзэу ирелlыхь.

2
Къуршыбгъэжьыр сыту ин,
Зэи щыщlэркъыр ар шхын,
Къуалэбзухэм я пащтыхьщ,
Щlэжьей псори и пшэрыхьщ!
И дамитlри - уэтlытlытl! -
Ишэщlамэ, мэхъу метритl...
Сыт абы уезауэклэ?
Ухигуэнущ дамэклэ!

ПСЫХЭУЭ

Псыхэуэжьу лъакъуэ кlыхьыр
И пщэр хишу псыпцlэм хэтщ,
И зыщlыклэм сыт кърихыр?
Къыпфlегъэщlыр тlэклу хухэт.
Щэхурэ сакъыу, зоклуэ хуэму,
И мурадыр тхьэм ищlэнщ,
Зэзэмызи псыпцlэм хоуэ,
Сеплъэклуэнщи ар къэсщlэнщ.

КЪУАНЩІЭХЭР

Ди шыгъуэгум щхьэгъубжэм
хуэзанщlэу
Щыт кхъужьейм щепсыхащ
куэду къуанщlэ,
Ину клаклэу, яlэту я дамэр,
Зэрызехьэу тесащ жыг къудамэ...
Къыпфlэщlынщ ялъэгъуар
жаlэжауэ,
Щызэпеуэу абдеж, ежьэжауэ.
Согупсысри иджы лъэтэжахэм:
Хъыбар лъыхъуэ къысфlощl
ежьэжахэу.

УЭГУНЭБЗУ

Пщэдджыжь бзыгъэу уэгум
йохьэ,
Налкъут щыгъэу зэрощэщ,
Макъ гуаклуащэу къоще щэхри,
Жьыбгъэу удзхэм йопэщэщ.
Сыту дахэ губгъуэ хуитыр,
Епэр къафэм хьэщыкъ уащl!
Къэушахэу псэ зыпытыр,
Уафэм итым фlыщlэ хуащl.

ДЖЭДКЪУРТ

Къащхьэщыхьэмэ къашыргъэ,
«Къурт-къурт!» - жиlэу мэгужьей,
Джэдкъаз пщlантlэ
хьэргъэшыргъэм
Къахешыжыр и джэджьейр,
Щlегъэтlысхьэ дамэ щlагъым,
Теубгъуауэ ящхьэщысщ...
Мо бзуужьу зи инагъым
Зы джэджьеи къылъымыс.

УЭСБЗУУПЛЪХЭР

Бжьэхуц щабэ-тхыпхъэщlыпхъэу,
Уэсыр къосыр, щlыр есей,
Сурэттехклэ къытехыпхъэу,
Дуней псогуэр уэсчэсейщ.
Чэщейщыкъуу уэсыр къабзэщ...
Уэсбзууплъхэм дзыхь къуагъэз,
lус хуэспхъащи, мэбзэрабзэ, -
Мыlэрысэу жыгхэм фlэзщ.

КЪУАЖЭХЬХЭР

* * *

И шыр цlыклухэм хуэмеижу,
И джэдыклэр хыфlедзэж,
Махуэ клыхьым мыувыlэжу,
И цlэ дыдэр кърелуэж.
(Клыгуугу)

* * *

А бзу цlыкlум, дзыхь
къытхуещlри,
Щхьэгъубжащхьэм абгъуэ щещl,
lупэ гъуэжь хъужауэ ширхэр
«Цlу-цlу» - жаlэу къыщыреш.
(Пцlащхъуэ)

* * *

Пхъэ унэфl хуэтщlащ
уэрэджылаклуэм,
Къигъэзэжмэ, ар
щlэтlысхьэжынщ,
Щlыпlэ хуабэм гъэклэ «зеклуэ»
маклуэ,
Щилъэгъуар абы -
къыджиlэжынщ.
(Бжэндэхъу)

* * *

Ар къуршыбгъэм и lыхьлыщ,
Ныбгъуи, дзыгъуи - фlэфlыр лыщ.
Ар щохуарзэ уафэ къащхъуэм,
Губгъуэрысым и цlэр: ...
(Бгъащхъуэ)

* * *

Щlыпlэ хуабэхэм мылъатэу,
Къуалэ фlыцlэу ар макъейщ,
И пэ гъумыр хуэдэщ джатэм,
Зэуlу псори къегъэхъей.
(Къуаргъ)

* * *

И клэ клыхьыр игъэсысу,
Пфlощlыр псоми ар щlэнаклэу,
Къаугъэшыр жыг щхьэклэм пысу
Инрэ жьгъырууэ, уей, мэклаклэ!
(Къанжэ)

* * *

Абдж уэзджынэ цlыкlуу
жьгъырууэбзэм,
Дыгъэ бзийклэ уэгум клэрыщlам,
Дахэ дыдэ и уэрэдым, и бзэм
Ди губгъуэшхуэм гъэр сэ
сыщищlащ.
(Уэгунэбзу)

* * *

Нэхущпежьэ-жьырытэджым
Къеlэт зэуэ уи гунэджыр:
Укъегъэуш, - уэрэд пхуеус, -
Мы дуней псом ирех фlэхъус!
(Уэрэдбзу, Амклыщ)

* * *

Губгъуэ-бгылъэр зи хэщlапlэр,
Цlыхум я гур зэригъабгъэу,
Хидзэу хьэргъэшыргъэ
пщlантlэр,
Джэджьей цlыкlухэм ар
хуэпабгъэщ.
(Къашыргъэ)

* * *

Сыджыр мажьэу, ажэ жьаклэу,
Зи пэр клыхь къуэлэнпщlэлэн
Гъатхьэ къэсклэ «Ваклуэ
дэклыт!» -
Къыджиlэну и къалэнщ.
(Хьэрхьуп)

* * *

Махуэм итщи ут гущlыlум,
Яхуэспхъа сэхураныр яшх,
«Къур-къур» - жаlэу, лъэм
йоулlури,
Клунэ цlыкlу ягъэдыхьэшх.
(Тхьэрыкъуэ)

* * *

Ищlэр бзум къыбгурымыlуэу,
Жыгхэм махуэ псом йоулlур, -
Егъэхъуж сымаджэ хъуахэр,
Хьэпlацlэжьым зэщlищтахэр.
(Жыгыуlу)

* * *

И пи-и ци фlыцlэ дыдэу,
Хэт ди жыгым тесыр шхыдэу?
Ар ещхьыфэщ къуаргъ
пэджыдэм, -
Къыфlэщl хъунщ пащтыхьу
мыдэ!..
(Вынд)

* * *

Бжьыхьэ къэсклэ щlыпlэ хуабэм
Мэлъэтэж гуп-гупу ахэр,
Уэгум итхэщ шабзэ пагуэу, -
Гуlэ макъ къыщанэу лъахэм.
(Кърухэр)

* * *

Мы бзу цlыкlур гъэщlэгъуэнщ:
Зэщlэпщlыпщlэу ар къуэлэнщ,
Щlыб удзыфэщ, ныбэ гъуэжьщ,
Пыlэ фlыцlэщ... Уэрэдгъощ.
(Цlыжьдадэ)

* * *

Хамэ щlыпlэр зикl имыдэ
Щхъуафэжь цlыкlуу клагуэ
дыдэм,
«Клырыкъ» жиlэу, малъэ-мапклэ,
Сабэм фlэфlуи «зыхегъапсклэ».
(Бзуужь)

* * *

Дауэ бзу мыр - исыр матэм?
Е мыушэ, е мылъатэ...
Тlэклу ещхьыфэщ ар адакъэм,
И фэм иклыуи мэкъакъэ.
(Джэд)

* * *

«Вакъэр» плъыжьрэ хужьу
«фащэр»,
Пщэ клыхь хъужу, ар гуэл гуащэщ,
Псым щызоклуэри дахащэу,
Ирагъэщхь адыгэ пщащэр.
(Къыу)

* * *

Зигъэщlагъуэу пащтыхьыкъуэу,
Пщlантlэм ар мэклийри дэтщ,
Хуэдэщ зыри хуэмыныкъуэу...
А lуэхуншэр, жыфlэ, хэт?
(Адакъэ)

* * *

Ар фlыцlэжьу вындым хуэдэщ,
Кхъуэщыныфэр и пэ тlэклурщ,
Гъатхэм лъахэм щыlэщ куэду,
Ар мэушэ дахэу, еклуу.
(Бжэндэхъуфlыцlэ)

* * *

Щыгъын хужьрэ вакъэ плъыжьу
Хохьэ псым, зигъэлlыхъужьу,
Шхынклэ щотхъэ, зегъэпсклыж,
Гъущэ-псыщэу къыхоклыж.
(Къаз)

* * *

Мылъэтэф икlи мыушэ,
Бзууэ щыlэм я нэхъ инщ,
Шхуэ жьэдэплъхьэу ушэсыфмэ,
Шы нэхъ жэрми утежынщ.
(Махъшэбзу, Страус)

* * *

Ар плlэ фlыцlэу ныбэ хужьщ,
Дамэ клэщlщи, мылъэтэххэ,
Тенджыз lуфэр и хэкужьщ,
Бзу фlэпщынуи темыхуэххэ.
(Пингвин)

* * *

Ар пагэlуэщ, щхьэщытхъуlейщ,
Клэ дахэшхуэщ - зегъэщlагъуэ,
Гум темыхуэу бзу макъейщ...
Мис а псор абы и дагъуэщ.
(Дыщэджэд)

* * *

Пащтыхь гуащэу пфlэщlу мыдэ,
А нэхунэр зэщlолыдэ,
Ар мыдыгъэ, щыщми уахэм, -
Жэщ уэздыгъэу, щlыгъэдахэщ.
(Мазэ)

* * *

Ди бжыхь щlагъым
Хьэ цlыкlу щlэсыр,
Уемылусэмэ, мамырщ;
Ар мымафlэми, укъесыр,
Мышыбжийми, lейуэ сырщ.
(Шыпсыранэ)

* * *

Мазэм нэпсу щlигъэклар
Губгъуэм изу нэху къекlащ,
Налкъут мыщlэу икъухьар
Дыгъэ бзийм зэщlибзеящ.
(Уэсэпс)

* * *

Щыгъэ плъыжьу а мэраклуэр
Чыцэ цlыкlум пызу пытщ,
Удехьэхыр и мэ гуаклуэм,
Зыхэзыщlэхэр клэрытщ...
Яшхыр псоми: цlыхуми, бзуми,
Зумыгъэнщlу, ар lэфlыпсщ,
Ублигъэклыркъым, къозури...
Мыщэ шырми ар фlэфlыпсщ.
(Мамкъут, малинэ)

* * *

Чыцэ цlыкlур мэщlэращlэ -
Щыгъэ плъыжьхэр къоблэблэх,
Хуэдэщ нэм зыкъыклэращlэ,
lэфlу lум йомэраклуэх.
(Мамкъут, малинэ)

* * *

Ар мымафlэ икlи мыхьэ,
Ауэ, ей, убгъэдэмыхьэ!
Гъэщlэгъуэныр мис аракъэ,
Икли уес, икли мэдзакъэ.
(Шыпсыранэ)

* * *

Гу лъыботэ: ар мэлъатэ,
Ауэ бзукъым, мыкхъухьлъатэ,
Мыдыгъужь ар иклы мыхьэ,
Ауэ къугъыу къеущыхьыр.
Жыги цlыхуи... псоми щохьэ,
Бжэр lупхам, уи пэш къыщlохьэ.
(Жьы)

* * *

Яубыдами цlыхум гъэру,
Мэдыхьэшхри исщ ар хъарым,
И нэклу ещl, зигъэмызыжу,
Банан ешх, иукъэбзыжу,
Ифl къиклlамэ, ар мэджэгур,
Ешмэ, щысщ - зэхэлъщ и нэгур,
Цlыхум ещхьу, ар къиинщ,
Хъарым и цlэр тетщ: ...
(Номин)

● ЖыIэгъуэхэр

Ахъшэр куэдмэ, щхьэр егъэуназэ

♦Дуней нэпцIыжьым псори къегъапцIэ, зэхэлъщи псори зэгъэпцIауэ.
♦УзылъэмыIэс хъуэпсапIэ куэд дунейм къытонэ.
♦ГупкIэм пысри мэгугъэ зэгуэр гуплIэр къылъысыну.
♦Фадэм пэлъэща щыIэкъым, нэхъ зызыгъэлIыф дыдэми и напэр абы трехыф.
♦Фадэр нэрыгъ зыхуэхъуар бэIутIэIум щыщIэркъым.
♦Зэгъэзэхуэкlэ зымыщIэм, псэукIэ ищIэркъым.
♦ЩIэблэ зи бэр къулейщ.
♦Хамэ хэку утыку щыбгъуэтынукъым.
♦Ахъшэр куэдмэ, щхьэр егъэуназэ.
♦ПцIым есам дежкIэ пэжыр жыIэгъуейщ.
♦Ахъшэм цIыхур егъэунэ икIи егъэунэхъу, щхьэж и акъылыр зэрыпэлъэщщ.
♦Дыгъужьыгу зыкIуэцIылъым и лъэр жыжьэ нэсыркъым.
♦Зи гъуэмылэ зи гуфIакIэм дэзышхыкIыж гъусэ зыхуумыщI.
♦ХьэщIэр пIащIэмэ, гъэхьэщIэгъуафIэщ.
♦Зи гуэным изым и гуныкъуэгъуэр мащIэщ.
♦ПсэлъэкIэ зымыщIэр утыкум ихьэмэ, и къамэр кърех.
♦Iуэхуншэ и псалъэ кIыхьщ, махуэм жэщри къыпещэ.

АФЭЩIАГЪУЭ Iэнас.

● Хабзэ

Адыгэхэм я зэбиикIэу щытар

Адыгэм лей къылъысар имыгъэгъун щхьэкIэ и гъащIэр итыфынут. Ар зэи тхьэусыхакIуэ кIуэнутэкъым, «лей къызихащи, унафэ хуэфщI, суд фщIэ» жиIэу. АтIэ, и псэр пытмэ, кърещIар ирищIэжынут. КъауIар лъэрымыхь хъуарэ езым хузэфIэмыкIынуми, лъэпкъым цIыхухъу исмэ, абы лейр игъэгъунутэкъым. Арат судри унафэри.

Зыгуэр къауIамэ е къаукIамэ, лей зезыхьамрэ зытехьамрэ я лъэпкъхэр бий зэхуэхъурт икIи Iэмал имыIэу ялъ ящIэжын хуейт. КъэзыуIам е къэзыукIам и лъэпкъым щыщу хэт къахуэзами, абы деж лъыр щащIэжынут, ауэ езы дыдэр къапэщIэхуэмэ нэхъ къащтэрт. КъэзыукIар яукIыжу, ар зыукIар яукIыжурэ лъэпкъитIыр хьэлэч щызэрыщI куэдрэ къэхъурт. ЛъэныкъуитIми ящыщу зыри пхуэтхьэусыхэнутэкъым. Апхуэдэ гуауэ къуажэм къыдэмыхъуэным псори хущIэкъурт. Псалъэм папщIэ, апхуэдэ Iуэху къэхъуамэ, къуажэ лIыжьхэр зэхуэсырти, лъэпкъитIыр зэрызэгурагъэIуэжыным егупсысырт.

Къуажэ лIыжьхэр лей къызытехьам деж кIуэрти хуэгузавэрт:

- Фэбжь хъуами, тхьэм лажьэ имыщIкIэ, Iуэху къыфтепсыхар хуабжьу ди жагъуэ хъуащ. Лей къывэзыхам тхьэм къыхуимыгъэгъукIэ, дэри хуэдгъэгъункъым, - жаIэрти игу фIы хуащIырт. УIэгъэр зыхуэдэри Iуэхур къызыхэкIари зрагъащIэрт. ЯуIар къуаншэу щытми, зыуIар арат нэхъ ягъэкъуаншэр. УIэгъэ ящIам деж къыдэкIыжа лIыжьхэр зэрыIыгъыу уIэгъэ зыдзам деж кIуэрт.

- Фыкъуаншэщ, фыбзаджэщ, фыIэпей -лъэпейщ, къуажэм бэлыхь къыдэфлъхьащ, къуажэм дахум фыхуэдэщ, фыугъурсызщ, - жаIэрти егиерт, ягъэшынэрт, ищIам хущIрагъэгъуэжырт. ЛIыжьхэр абыкIэ зыхэтыр къуаншагъэ зылэжьар ягъэшынэу, «дыщыуащ, унафэ къытхуэфщI» жрагъэIэну арат.

Апхуэдэм деж къуаншагъэ зыбгъэдэлъхэм:

- Къуажэм узыхь дыфхухъу, дыкъуэншащ, къытхуэвгъэгъу, жылэм къытхуэфщIыр ди унафэщ, - жаIэрти лIыжьхэм я IэмыщIэ зралъхьэрт. ЛIыжьхэри зыхуейр арати, Iуэхум хуит хуэхъурт.

- АтIэ, унафэу фхуэтщIымкIэ фыарэзыуэ ди IэмыщIэ зыкъифлъхьэ! - жаIэрт.

- Берычэт бесын, жылэм узыхь дыфхухъу, фэ къытхуэфщIыр ди унафэщ, - жаIэрти я Iуэхум унафэ тращIыхьыну жылэр хуит ящIырт.

Удын зыдзам удын къызэрытехуэжынур фIыуэ ищIэрти, ар зытримыгъэхуэжын щхьэкIэ, сытри къыпхуищIэнут. Арат ар Iуэхум псынщIэу щIеувалIэри.

Хуитыныгъэ къаIэрыхьа нэужь, лIыжьхэр уIэгъэ зытехуам деж аргуэру кIуэрт. УIэгъэм еплъырт, Iэзэм еупщIырти, зэрыхъужыну зэманыр зыхуэдизыр зрагъащIэрт. А псори тэмэму зэхагъэкIа нэужь, уIэгъэ зытелъым епсалъэрт.

- Удын къыптехуар ди жагъуэщ, лей къыплъысауэ долъытэ. ЛIы ущыхъукIэ, е укъауIэнщ, е буIэнщ. Уэ ущыпэублэкъым, укIэухкъым, апхуэди къохъу. «Iей мыхъу фIы хъужыркъым» жыхуаIэращ. Лей къуахар яхуэдгъэгъункъым. Къуажэ щыхъукIэ, апхуэдэ гуэрхэри къыдохъуэ, апхуэдэ Iэджэми унафэ тращIыхь. Уи Iуэхур тIэкIу мыхъумыщIэ хуэдэу хъуами, тхьэм захуэм хуигъазэ. Ди IэмыщIэ зыкъифлъхьэу фи Iуэхум унафэ тетщIыхьыну хуит дыкъэвмыщIмэ, ди гуапэкъым икIи дыарэзыкъым, - жраIэрт.

Удын зытехуа адыгэлIыр абыкIэ арэзы хъункIэ Iэмал иIэтэкъым. Ар зыхуейр кърещIар ярищIэжыну, уIэгъэ къезыдзам уIэгъэ тридзэжыну арат.

- Берычэт бесын, жылэ, ди Iуэхур къыффIэIуэхуу фыкъызэрыкIуам щхьэкIэ. Абы нэхърэ нэхъ гугъуехь тхьэм къывимыткIэ. Жылэр бэлыхьым тхьэм щихъумэ, жылэм щхьэузыхь дыфхухъу! Ауэ япэщIыкIэ къыдащIар етщIэжынщи, итIанэ жылэм сыт хуэдэ унафэ фыхуей-ми къытхуэфщI! Дэ къыттехуа удыныр мыхъужауэ зыри вжетIэфынукъым. Ди унафэ дэ тщIыжынщ, - жаIэрти, зытрамыгъэхьэурэ зыкIэлъагъакIуэрт.

Ауэ лIыжьхэри мы Iуэхум яужь щIихьэр абы хуэдэ джэгу цIыкIукIэ ягъэбэяужын мурадтэкъым.

- Фи Iуэхур ди IэмыщIэ къифлъхьэу унафэ тетщIыхьыну хуит дыкъэвмыщIмэ, нобэ щыщIэдзауэ фи пщIантIэ дыкъыдыхьэнкъым, фылIэми фыщIэтлъхьэнкъым. Нобэ фыкъыдэмыдаIуэми, фэри жылэм фыщыхуеин къэхъужынщ. Жылэм емыдаIуэу фIы зэхъулIа щыIэкъым, фыщIегъуэжынщ. Фыкъыдэлъэпауэу аракъэ? ДяпэкIи фи набжьэ щIэлъ, къыфщыщIынур зыхуэдэр фщIэрэ? - жаIэрти, зэрагъэшынэным пылът икIи икIэм-икIэжым къагъэдаIуэрти, Iуэхум унафэ тращIыхьыну хуит зыкърагъэщIырт.

Зэманым декIуэкI хабзэм тету, лIыжьхэм я унафэкIэ, «медат» (Iуэхум и унафэр зыщIынухэр) жаIэрти лъэныкъуитIми лIы тIурытI храгъэхырт. Апхуэдэр къуажэм щыщми хамэ жылэми хъунут.

ЛIы тIурытIыр зэпэтIысырт, къуажэ старшынэр яхэтIысхьэжырти унафэ ящIырт.

Медату хахахэр псом япэу уIэгъэм деж кIуэрти еплъырт, Iэзэм Iэзапщlэу къариухылIэнур зыхуэдизыр зрагъащIэрт. Абы иужькIэ уIэгъэ зыдзам уIэгъэр зридзам хуищIэн хуейхэр къалъытэрти, унафэ пыухыкIа ящIырт.

Унафэу ящIынур зэфIэкIа нэужь, зэбий лъэныкъуитIми распискэ къыIахырт: «Фэ фщIа унафэмкIэ дыарэзыщ» жиIэу иту, ауэ расписскэр къыщыIахым деж унафэ ящIар зыхуэдэм зыри щыгъуазэтэкъым. А унафэм мыпхуэдэуи хатхэрт - сымаджэр хъужу къэтэджыжыху зэбиитIми гъуэгу зэхущанэну. Нэгъуэщlу жыпIэмэ, зэбий лъэпкъитIым ящыщ зэхуэзамэ, гъунэгъу зэхуэмыхъупэ щIыкIэ гъуэгум дадзыхын хуейт. Дэздзыхам мыдрейр кIэлъыкIуэу еуэрэ иукIамэ, ари ягъэкъуэншэнут...

Мы унафэ псори зэфIэкIа нэужь, абы лъэпкъитIри щыгъуазэ ящIырт.

Къыщыхъу щыIэт мылъкур зытын хуейр а мылъкур фIэкуэдыIуэу арэзы щытемыхъуэ, щытхъэусыхэ. Ауэ мы дунейр хъурейуэ къызэхикIухьами, дэнэ щымытхьэусыхами, медатым ящIа унафэр зыми къикIутэфынутэкъым.

УIэгъэр хъужа нэужь, унафэ ящIам тету, гъэфIэж хурагъэщIырт, зыуIар яуIам деж кIуэрти, «сыкъуэншащ, къысхуэгъэгъу», жиIэрти я Iэр зэрагъэубыдыжырт, биигъэ зэхуамыIэжу зэгурагъэIуэжырт.

Къуажэм укIыгъэ гуэр къыдэхъуамэ, «нэгъуэщI гуауэ къэмыхъу щIыкIэ» жаIэрти, къуажэдэс лIыжьхэр зэхуэсырт, ежэрти пIалъэ къыхамыгъэкIыу зэрызэгурагъэIуэжыным хэтт. ЛIыжьхэр мыбы нэхъ елIалIэрт, нэгъуэщI гуауэ къытрамыгъэхъуэжу Iуэхур зэфIэкIыху етIысэхынутэкъым. «Бэлыхьым бэлыхь къытехъуэжурэ, къуажэр гуауэ хэмыкI хъунущ», - жаIэрти, зэрыжылэу Iуэхур зэрызэтрагъэувэжыным хущIэкъурт.

Адыгэ зэбиикIэм лIыгъэрэ хабзэрэ хэлъу щытащ.

ЩОДЖЭН Хьэзешэ.

● Сабийхэм жаIэ

Псоми зэхахыу

Ланэ цIыкIу анэшхуэм зыхуигъэгусауэ щысщ. (Ар щIалэ дыдэщ, анэшхуэкIи уемыджэну).

- Сыт сыношхыдащи, иджы фIыуэ сыкъэплъагъужыркъэ? - йоупщI анэшхуэр.

Ланэ фIыуэ мэгупсысэри жеIэ:

- Сэ ерагъмыгъуейуэщ фIыуэ узэрыслъагъур!

- АтIэ афIэкIа морожнэ къыпхуэсщэхунукъым.

- АтIэ сэри псоми зэхахыу нанэкIэ сыноджэнущ!

ДэIэпыкъуэгъу

Анэр щIэупщIащ:

- Данэ, удэIэпыкъуа нанэ къазхэр щигъэхъум?

- СыдэIэпыкъуащ.

- Дауэ?

- Сэ ахэр зэпымыууэ сыбжащ.

Сэри пенсэм сывгъакIуэ

Хьэзрэт цIыкIу и адэм еупщIащ:

- Папэ, мо дадэр махуэ къэс щхьэ тетIысхьэпIэм тес?

- Ар пенсионерщ, лажьэми мылажьэми хъунущ.

- АтIэ сэри садым сывмышэу пенсэм сывгъакIуэ.

Мыр сыт?

ЩIалэ цIыкIум жеIэ:

- Папэ, ди егъэджакIуэм зэи шы илъэгъуауэ къыщIэкIынкъым.

- Сыт апхуэдэу къыщIыпщыхъур?

- Нобэ урокым сыщIэсу шы сурэт сщIати, абы еплъщ-еплъри къызэупщIащ: «Мыр сыт?» - жиIэри.

ЛЫХЬ Людмилэ.

● Хьэтlохъущокъуэм и жыг хадэм

Итщ Налшык паркым пыл-псыутх.

● Гупсысэр - псалъэкIэ

Хабзэр зэрыпщIкъым

«Хабзэ» - жеIэ цIыхур псэлъамэ. А псалъэр яIурылъщ къыщезэгъи къыщемызэгъи. «Гугъу зыщIезгъэхьыр хабзэращ», «Хабзэращ апхуэдэу щIэсщIар», - жаIэу куэдым зэхэпхынущ. Абы щыгъуэми, урохьэлIэ а хабзэр къафIэмыIуэхуу, ауэ абы и хьэтыркIэ сытри ищIэну хьэзыру зыкъыпщагъэхъуу, я щхьэ я фейдэ, я фIыщIэ лъыхъуэхэм. Езым и Iуэху зэрыдэкIынщ апхуэдэр зыхэтыр. УкъыхуеплъэкIыжмэ, фейдэ гуэр Iуэхум къыхихыну ищIэмэ, апхуэдэр зыуи къыщымыхъуу а езым сытым дежи Iурылъ хабзэм ебэкъуэфынущ. Хабзэр узэрыхуейм хуэдэу, уи фейдэ къызэрыхэкIынкIэ зэблэпшмэ, ар хабзэжкъым, щхьэхуещагъэщ.

НЭХУЩ Хьэжпагуэ.

● Псалъэжьхэр

Гум дэбгъахуэр фэм къеIуатэ

♦Гъунэгъуфl къуэшыфl пэлъытэщ.
♦Къуэ бзаджэм адэм хъуэн къыхуехь.
♦Уи гъунэгъу умыуб, уи благъэщIэ ущымытхъу.
♦Гум дэбгъахуэр фэм къеIуатэ.
♦Гум къэмыкI лажьэ къыпщыщIыркъым.
♦Дзыгъуэ нэпсейр шэм етхьэлэ.
♦Зым и зэран щэм йокI.
♦Къыхэдзэ закъуэ - ежьуун бгъуэтынщ.
♦Ныбэм и лажьэр Iуэтэжыгъуафlэщ.
♦Пабжьэм хэсыр лыгъэм къыхеху.
♦ПцIыр Iуданэ хужькIэ дытащ.
♦Пцlыупс и кlапсэ кlыхьщ.
♦Уэрэдым псалъэ хадзыркъым.
♦УзэлъэIур щIагъуэ мэхъу.
♦ЛIыгъэщIапIэ лIы икIуадэркъым.
♦Ахъшэ мыбж зэIахыркъым.
♦Гъэм и зы махуэм щIымахуэм уегъашхэ.
♦Жьым еубзи, щIэр гъэгушхуэ.
♦Напэ зиIэм лIыгъэ хэлъщ.
♦Бзури и абгъуэ щытепщэщ.
♦Чэнджащэ щыуэркъым.
♦Фащэм я нэхъ дахэр укIытэщ.
♦Анэм и быным хуищIэр фIэмащIэщ.
♦ЦIыхухъум и лIыгъэ, цIыхубзым и щэн.
♦Лыд псори дыщэкъым.
♦Къанжэр и бзэ токIуадэ.
♦Делэр гугъэурэ жьы мэхъу.
♦IэщIагъэ зиIэм Iэужь иIэщ.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **1**. Щыгъын. **3**. Ди гъунэгъум ... сыхидзащ, пцIы къыстрилъхьэри. **5**. ЕджакIуэм унэм щигъэзэщIэн хуейуэ къыщащI пщэрылъ. **8**. Никъусаныгъэ, сэкъат, щыщIэныгъэ, дагъуэ - абыхэм къарыкIыр къэзыгъэлъагъуэ нэгъуэщI псалъэ. **10**. Хьэжыгъэм къыхэщIыкIа адыгэ шхыныгъуэ. **11**. ... нэр ирещI. **12**. Псы зэрыкIуэ кумб дэтIыкIа. **13**. Бэзэр Iэмэпсымэ. **14**. Мылъэтэфми, Iэзэу бадзэ къеубыд. **15**. Гъэм и зэман. **17**. ХъуаскIэ къызыхих мывэ быдэ: пасэм ар къагъэсэбэпурэ мафIэ щIагъанэрт. **21**. Гъэмахуэм Iэщым якIэрыхъыжьэ бадзэшхуэ. **22**. ... нэхърэ лъэпхъуамбыщIэ. **23**. Пхъэ уадэшхуэ. **24**. ЦIыхубз пшэрыхь ... **25**. Макъамэм хуэщIа Iэмэпсымэ. **27**. А къуалэбзур куэдрэ уэмэ, и дамэр мэкъутэ. **30**. ... ущIэмыкъу, пхуэфащэмэ, къыплъысынщ. **33**. Адыгэ куэдым фIыуэ ялъагъу спорт лIэужьыгъуэ. **35**. ... уэ фIэкI, губзыгъэм сэ езыр сыфIэкIынщ. **36**. Къэрал Iэджэ зыхэт, заурэ хуэIухуэщIэм хуэгъэпса, ди хэкум имыфI зэгухьэныгъэ. **37**. Бжэм и ... макъ къэIуащ. **38**. «НыбжьыщIэ ...» - ЩоджэнцIыкIу Алий и поэмэ. **39**. ... кърашэ. **40**. Гагариныр дуней псом щыяпэу здэлъэта щIыпIэ.

Къехыу: **1**. Ди щIыпIэм куэду къыщыкI удз: и щхьэкIэ хъурей гъэгъахэр хужьу, пшэплъыфэу. **2**. Адыгэ къуажэшхуэ. **3**. Яхуэмылажьэ бжьэхъушхуэ. **4**. Колхоз тхьэмадэу щыта, Социалист ЛэжьыгъэмкIэ ЛIыхъужь ... Хьэсэн. **6**. Зи пхъафэр гъуабжафэ-фIыцIафэ, гуэл Iуфэхэм, псыхъуэхэм куэду къыщыкI жыг. **7**. ... къанэри, щIэупщIакIуэр лIащ. **9**. Зи унафэщIым и Iуфэлъафэр къэзызыхь цIыху. **15**. Сосрыкъуэ щхьэгъусэу къихьа пщащэ. **16**. «Iэщ», «былым» псалъэхэм къарыкIыр къэзыгъэлъагъуэ нэгъуэщI псалъэ. **18**. Члисэхэм фIэлъ уэзджынэшхуэ. **19**. Чы ухъуэнщIахуэ. **20**. Акъылым усэ иIэкъым, гъэсэныгъэм ... иIэкъым. **26**. Бдзэжьей зэрещэ. **28**. Ерыскъыр егъэлеяуэ цIыхум къащемэщIэкI зэман. **29**. УсакIуэ КIэщт Мухьэз, уэрэджыIакIуэ Iэзэхэу Уэтэрхэ Анатолэ, МуIэед, Шал Хъусен сымэ я къуажэ. **31**. Гъавэ. **32**. Бразилием щекIуэкIа дунейпсо олимп зэхьэзэхуэхэм дыщэ медаль къыщызыхьа адыгэ щIалэ. **33**. Налшык щыпсэу уэрэджыIакIуэ, Къэрэшей-Шэрджэсым и цIыхубэ артист. **34**. Ди театрым илъэс зыбжанэкIэ щагъэлъэгъуа «Дахэнагъуэ» пьесэ цIэрыIуэр зи IэдакъэщIэкI.

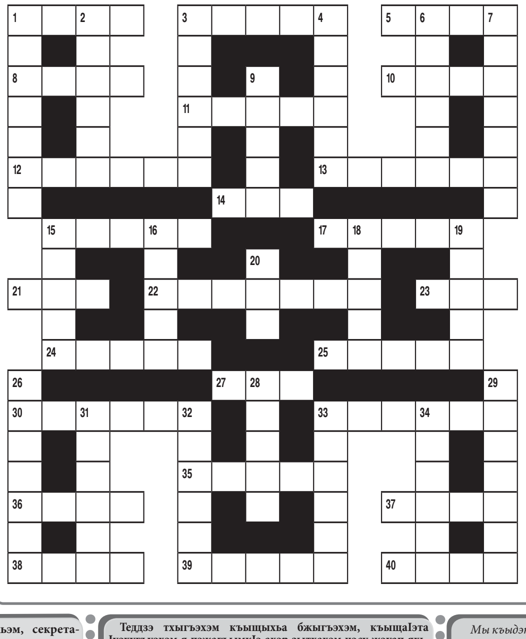

Зэхэзылъхьар
МЫЗ Ахьмэдщ.

Бадзэуэгъуэм и 27-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **5**. КъуэщIий. **7**. Бжьыдзэ. **8**. Боз. **9**. Чынт. **10**. Напэ. **11**. Джэдыгу. **13**. Яе. **14**. Шэ. **17**. Хъурей. **19**. Шэд. **20**. Пщае. **24**. Гъашэ. **25**. ЩIыIуб. **27**. Хуарэ. **28**. Уэд. **29**. ХьэукI. **33**. Вы. **34**. Гъуо. **36**. ХьэмкIэ. **37**. Акъыл. **39**. Iэзэ. **40**. Усэ. **41**. Гурышэ. **42**. «Аслъэн».

Къехыу: **1**. Хьэлыуэ. **2**. Жинт. **3**. Бжьын. **4**. БдзапцIэ. **6**. Сондэджэр. **11**. Джей. **12**. Гущэ. **15**. Пхъурылъху. **16**. ТешанкIэ. **18**. Елгъэр. **21**. Щыблэ. **22**. Пшэ. **23**. Ныш. **26**. Iэрэмысэ. **30**. Дзыхь. **31**. Iугъуэ. **32**. Факъырэ. **35**. Къаздэхъу. **38**. Лашэ. **39**. Iэсэ.

● Лъэпкъ шхыныгъуэхэр

Дагъэ уэркIэ гъэжьа кIэртIоф

КIэртIоф укъэбзар тыкъыр цIыкIуу, г 10 - 12 хъууэ, мыIув Iейуэ, яупщIатэ, сэхуран дагъэр къагъэплъ, пщтырагъыр градуси 140 - 150 хъуху. Абы кIэртIоф упщIэта гъэгъущар хакIутэри, чымчырымкIэ зэIащIэурэ тхъуэплъ хъуху ягъажьэ.

КIэртIоф жьар чымчыркIэ кърахыж, пIинэу тепщэч цIыкIум иракIутэ. ШатэкIэ щIауэ бжьыныху шыпс тракIэри хуабэу яшх. ПIастэ, щIакхъуэ, лэкъум дашх. Шхыныгъуэр витаминкIэ къулейщ.

*Халъхьэхэр (цIыхуитI Iыхьэ): кIэр*тIоф укъэбзауэ - г 400, сэхуран дагъэу - г 1000, бжьыныху укъэбзауэ - г 10, шатэу - г 100, шыгъуу, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдиз.

ДзасэкIэ гъэжьа нартыху

Нартыху цIынэр ятхъ, щхьэцыр трах, и лъэдакъэмкIэ дзасэм фIалъхьэри ягъэкIэрахъуэурэ дэпкIэ ягъажьэ.

Нэхъ псынщIэу ягъэжьэн мурадкIэ дэпым тралъхьэмэ, илынцIынущ. МафIэр дзасэм пэжыжьащэми, нартыхур мыжьэурэ гъунущ. Ар, и инагъымрэ и цIынагъымрэ елъытауэ, дакъикъи 8 - 10-кIэ мажьэ. Хьэзыр хъуа нартыхур тхъуэплъ дахэщ, язынықъуэ хьэдзэхэр къопIэнкI. Дзасэм къыфIахыжа нэужь, пщтыру яшх.

Абы кIэтIийхэр фIыуэ егъэкъабзэ. Нартыхур фIамыщI мафIэкIи газкIи ягъажьэркъым.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къитхыжащ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

Редколлегием хэтхэр:
ЖьэкIэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и япэ къуэдзэ), **Жыласэ Заурбэч** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Къаншокъуэ Эллэ** (жэуап зыхь секретарь), **Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленинным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 40-48-54, 42-63-64, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; узыншагъэр хъумэнымрэ экологиемкIэ - 42-22-89; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хъыбарыщIэхэмкIэ - 42-22-88; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэтхэм - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10
Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.
«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Ленинным и уэрам, 33 12+

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщэкI Соня,** *редактору* **Жыласэ Заурбэч,** *корректорхэу* **Нэужьокъуэ Заирэ** *(3, 4-нэ нап.),* **Инэрокъуэ Азэмэт** *(1, 2-нэ нап.). КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* **Дол Маринэ, Бещто Оксанэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.
Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.
Индексыр 51531 ● Тираж 2.064 ● Заказ №700